

**Univerzita Palackého v Olomouci**  
**Právnická fakulta**

Jana Zagorová

# **Znalecké dokazování**

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Znalecké dokazování vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 26. července 2013

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Lence Konrádové za její vedení, odbornou pomoc a lidský přístup. Také bych chtěla poděkovat svým blízkým za podporu jak během psaní, tak během celého mého studia.

## Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Dokazování	8
1.1 Zásady důkazního práva	9
1.2 Základní pojmy	10
2 Znalecké dokazování	12
2.1 Právní úprava	12
2.2 Znalec	15
2.2.1 Dělení znalců a znaleckých ústavů	17
2.3 Znalecký posudek	18
2.3.1 Struktura posudku	19
2.3.2 Hodnocení a vady znaleckého posudku	22
2.3.3 Využití dalších odborníků v trestním řízení	25
3 Znalecké posudky z oboru psychiatrie	30
3.1 Duševní poruchy a jejich vliv na trestnou činnost	33
3.2 Vyšetřovací metody v psychiatrii	38
3.2.1 Pomocné medicínské vyšetřovací metody	41
Závěr	43
Seznam použitých zdrojů	45
Prameny	45
Právní předpisy	45
Judikatura	45
Literatura	46
Abstrakt	48
Abstract	48
Seznam klíčových slov	49
List of key words	49

## **Seznam použitých zkratk**

MKN – 10 ..... mezinárodní klasifikace nemocí

OČTŘ ..... orgán/y činné v trestním řízení

TZ ..... trestní zákoník

TŘ ..... trestní řád

ÚS ..... Ústavní soud České republiky

ZZT ..... zákon o znalcích a tlumočnících

## Úvod

Ve své diplomové práci se věnuji problematice znaleckého dokazování v trestním řízení. Protože je tohle téma velice široké, zvolila jsem zaměření na znalecké posudky z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Závěry plynoucí ze znaleckých posudků mají významný vliv na následné soudní rozhodování. Na rozdíl od znaleckých posudků, které se týkají např. matematicko-fyzikálních výpočtů a jsou tak lépe přezkoumatelné, je posuzování stavu mysli v jistém ohledu problematické, a proto se jím zabývám ve své diplomové práci. Znamená to tedy, že diplomová práce nebude zaměřena jen na oblast práva, ale také významně poslouží poznatky z mimoprávních vědních oborů, především psychiatrie. I když se tyto posudky nevyskytují zřídka, je jejich zpracování v odborné literatuře velmi omezené. To je dalším důvodem pro výběr takového tématu jako diplomové práce, ale zároveň i jednou z nevýhod.

Cílem práce tedy je blíže se seznámit s povahou znaleckého posudku u dokazování v trestním řízení a především pochopit, jak a na základě čeho se psychiatrický posudek vyhotovuje. Rozhodně není cílem práce pouhá analýza právní úpravy znaleckého dokazování v trestním řízení, a to z toho důvodu, že prací na tohle téma je již značné množství. To však neznamená, že se právní úpravě zcela vyhnu. Ráda bych také na několika místech práce připomněla kritiku, která se ke znalcům váže.

Z hlediska geografického bude práce zaměřena na Českou republiku, resp. českou právní úpravu a z časového hlediska na současnou právní úpravu, v rámci využití medicínských vyšetřovacích metod se bude jednat také o možnosti vyšetření, kterých je využíváno v dnešní době.

Práce bude rozdělena na tři části a tyto na kapitoly a podkapitoly. V první části se budu věnovat dokazování obecně, kdy vymezím zásady a základní pojmy, které se k dokazování vážou. Vymezení těchto pojmů poslouží pro lepší orientaci v tématu. Druhá část již bude věnována čistě znaleckému dokazování. Nejprve pro přehlednost uvedu právní úpravu znaleckého dokazování tak, jak je stanovena trestním řádem. Následně právní úpravu doplním o zvláštní předpisy, které se ke znalcům vážou, konkrétně o zákon o znalcích a tlumočnících a jeho prováděcí vyhlášku. Ve druhé kapitole se budu věnovat osobě znalce – vymezím pojem znalce a jeho zapojení do trestního řízení. Po této teoretické části uvedu část kritiky, která se váže ke znalcům - psychiatrům, resp. k jejich odbornosti. V podkapitole vymezím znalce, resp. znalecké ústavy tak, jak je dělí zákon o znalcích a tlumočnících. Třetí kapitola této části bude věnována znaleckému posudku – stanovení toho, co vlastně znalecký posudek je, a kdy se využívá. I v této kapitole zmíním kritiku, která se týká problematiky

nadužívání znaleckých posudků. V podkapitolách podrobněji rozeberu strukturu posudku, a to nejen obecně, ale opět i se zaměřením na posudky z odvětví psychiatrie, a dále hodnocení a vady znaleckého posudku, kdy uvedu, v jakém rozsahu je možné znalecký posudek hodnotit a podrobovat jej tak přezkumu ze strany OČTŘ. Dále se budu věnovat dalším odborníkům, které lze v trestním řízení využít – zpracovateli odborného vyjádření a konzultantovi. Konečně třetí část bude věnována čistě psychiatrické oblasti. Nejprve v ní však rozeberu trestněprávní pojmy nepřičetnost a duševní porucha. Psychiatrický posudek směřující k posouzení ovládací a rozpoznávací schopnosti je totiž klíčovým podkladem pro OČTŘ, aby tento mohl posoudit přičetnost. Protože znalec bude především posuzovat, zda obviněný trpěl nějakou duševní poruchou v době činu, věnuji první kapitole této části právě těm poruchám, při kterých dochází k páchání trestné činnosti nejčastěji. V poslední části práce rozeberu samotné psychiatrické vyšetření a následně v podkapitole i pomocné medicínské vyšetřovací metody, neboť k jejich využívání dochází čím dál častěji.

Vzhledem k tomu, že první a druhá část práce se týká využití obsahu právních předpisů či právní odborné literatury, využiji v této části metody výkladové. Dále bude v práci využita metoda komparativní, a to v kapitole věnující se dalším odborníkům v trestním řízení, kdy dojde ke vzájemnému srovnání znalce, konzultanta a zpracovatele odborného vyjádření. Metody analytické využiji v rámci hodnocení a vad znaleckého posudku, neboť dojde k podrobné analýze toho, do jaké míry může být znalecký posudek přezkoumán. Také jí bude využito v části věnované psychiatrickým posudkům, neboť tak lze nejlépe přiblížit průběh zpracovávání posudku ve zvolené oblasti. Také však, protože se jedná o oblast psychiatrie, využiji metodu deskriptivní, neboť nejsem v dané oblasti odborníkem a tato metoda mi tak umožní danou problematiku lépe zpracovat.

V práci využiji několik odborných publikací, vzhledem k tématu budou z oboru trestního práva procesního, popř. hmotného a z psychiatrie či soudního znalectví. Protože jsou však knižní zdroje z oblasti psychiatrie, resp. psychiatrie pro právníky, omezené, budu využívat i zdroje elektronické. Zhodnocení použitých zdrojů uvedu v závěru práce.

Problematika znaleckého dokazování je již poměrně podrobně zpracována jak v mnoha akademických pracích, tak v odborných člancích, i na internetu. Proto považuji tohle téma za dostatečně prozkoumané a spíše bych navrhla zaměřením se na konkrétní úskalí znalecké problematiky, popř. zaměřením na znalecké posudky z konkrétního oboru, aby mohla být problematika více přiblížena, a tak lépe prozkoumána.

# 1 Dokazování

Dokazování patří k nejdůležitějším částem nejen trestního procesu. Co se týče řízení trestního, vedou důkazy k určení, zda obžalovaný je či není vinen (zda čin spáchal či nikoli). Jiří Jelínek dokazování definuje jako „*zvláštní formu poznání výšeče objektivní reality*“<sup>1</sup> nebo také „*zvláštní postup, upravený trestním řádem, kterým orgány činné v trestním řízení (dále jen OČTŘ) skutek rekonstruují a mohou jej tak poznat*“<sup>2</sup> či „*zákonem upravený postup OČTŘ, jehož úkolem je umožnit poznání skutečností důležitých pro rozhodnutí, tedy vyhledat důkazy o nich, tyto důkazy provést, získané poznatky procesně zajistit a zhodnotit.*“<sup>3</sup> Dokazování je tedy, jak je již zmíněno, postaveno na poznání objektivní reality. Lze při něm zkoumat vždy jen skutky, které se udály v minulosti (různě vzdálené). Jak totiž Jelínek upozorňuje – pokud by OČTŘ skutek již znaly (např. pozorovaly ho), šlo by hovořit o jejich podjatosti a byly by tak dle § 30 odst. 1 TŘ „*z vykonávání úkonů trestního řízení vyloučeny*“.

Samotný proces dokazování lze rozdělit do několika fází, kterými jsou:

- a) vyhledávání důkazů (resp. důkazních pramenů) - získání informací o existenci důkazu,
- b) opatření důkazu (faktické získání důkazu),
- c) provedení a procesní zajištění důkazu (procení úkony, jimiž si OČTŘ opatřují znalost důkazů; procesní postup OČTŘ, které při něm postupují v souladu s TŘ, a tím důkazu dodávají procesní hodnotu),
- d) prověrka důkazu (zjištění kvality pramene důkazu, zjištění vzájemných vztahů mezi jednotlivými důkazy – pro jeho správné zhodnocení),
- e) hodnocení důkazu (vrcholná fáze procesu dokazování, kdy se plně uplatňuje zásada volného hodnocení důkazů; OČTŘ přisuzuje určitému důkazu určitou hodnotu, pokud jde o jeho závažnost, zákonnost a pravdivost).

Tyto fáze od sebe nemusí být nutně odděleny, naopak dochází spíše k jejich překrývání (např. výslech svědka - provádění, na základě kterého se dozvíme o dalších důkazech – vyhledávání).

---

<sup>1</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 1. 2010*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 332.

<sup>2</sup> Tamtéž.

<sup>3</sup> Tamtéž, s. 336-337.



## 1.1 Zásady důkazního práva

Co se týče trestního řádu, jsou zde výslovně upraveny základní zásady trestního řízení, konkrétně v § 2 TrŘádu, z nichž zásada materiální pravdy, zásada vyhledávací, zásada presumpce nevin, zásada bezprostřednosti a ústnosti, zásada volného hodnocení důkazů a zásada přiměřenosti (zdrženlivosti) se řadí k základním zásadám důkazního práva.

Zásada materiální pravdy má za cíl (stejně jako trestní proces) „*zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí*“ (§ 2 odst. 5 TŘ) čili pravdivě zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí o předmětu řízení. Zásadu materiální pravdy lze naplnit zásadou vyhledávací, která v § 2 odst. 5 TŘ stanovuje, že „*v přípravném řízení OČTŘ objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby (= právně relevantní skutečnosti), proti níž se řízení vede, a to i bez návrhu stran.*“ Tím není na žádnou ze stran přeneseno důkazní břemeno a to, že nějaký důkaz strana nedodá (ani nemusí), neznamená, že to pro ni bude mít za následek nepříznivé rozhodnutí. Strana však není omezena v tom, že by nesměla vyhledat, předložit důkaz nebo navrhnout jeho provedení. S takovou součinností totiž počítá § 89 odst. 2 TŘ.

Další zásada, zásada presumpce nevin, nejenže stanoví, že „*dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, proti němuž se trestní řízení vede, hledět, jako by byl vinen*“ (§ 2 odst. 2 TŘ), ale také, ve spojení se zásadou zákonnosti<sup>4</sup>, kdy mj. každý musí být stíhán způsobem, který stanoví zákon (trestní řád), lze dovodit, že je nutno obviněnému vinu dokázat. Trestním řádem není uložena obviněnému povinnost dokazovat svou nevinu, je to však právo obviněného.

Zásada ústnosti, v souvislosti s dokazováním se týká toho, že důkazy jsou prováděny zpravidla ústně. Uplatňuje se tak zejména před soudem, neboť ten, ve spojení se zásadou bezprostřednosti, „*smí při rozhodování v hlavním líčení přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny*“ (§ 2 odst. 12 TŘ) a důkazy výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádějí zpravidla výslechem, tedy právě ústně.

Zásada volného hodnocení důkazů stanovuje, že „*OČTŘ hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu*“ (§ 2 odst. 6 TŘ). Pokud tohle ustanovení rozebereme, pak hodnocením<sup>5</sup> je

---

<sup>4</sup> Nepatří k základním zásadám důkazního práva.

<sup>5</sup> Hodnocení musí být řádně odůvodněno, musí být přezkoumatelný postup při hodnocení důkazů. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů - § 125 TŘ výslovně uvádí, že

„myšlenková činnost OČTŘ, kterou tento orgán přisuzuje získanému důkazu určitou hodnotu, pokud jde o jeho relevanci pro rozhodnutí, pravdivost a zákonnost.“<sup>6</sup> Podle svého vnitřního přesvědčení znamená, že OČTŘ nemají dáno, jak na který důkaz pohlížet, resp. jakou mu dávat důkazní sílu ani nejsou upravena kritéria pravdivosti jednotlivých důkazů.<sup>7</sup> Důkazy je také nutné hodnotit jednotlivě – tzn. každý samostatně a posoudit tak jeho zákonnost a relevanci pro rozhodnutí, ale také ve vzájemné souvislosti – posoudit např. rozpory mezi jednotlivými důkazy, zkoumat, proč k nim dochází, aby tak mohl soud získat „bezpečný základ pro skutková zjištění a pro závěr o vině obžalovaného.“<sup>8</sup>

Poslední ze jmenovaných zásad je zásada přiměřenosti (zdrženlivosti) odráží to, že „OČTŘ musí trestní věci projednávat s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je ČR vázána. Do těchto práv lze zasahovat jen v odůvodněných případech, na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení“ (§ 2 odst. 4 TŘ). U dokazování se tedy bude především uplatňovat u institutů sloužících k zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení (např. domovní prohlídky ad.)

## 1.2 Základní pojmy

K základním pojmům dokazování, které bych chtěla alespoň okrajově v této práci zmínit, řadíme důkaz, předmět důkazu, důkazní prostředek, předmět dokazování, pramen důkazů a subjekt dokazování.

Jako důkaz lze označit „přímý poznatek, který OČTŘ získal o předmětu důkazu z důkazního prostředku při procesním dokazování“<sup>9</sup> či „výsledek získaný procesním dokazováním“<sup>10</sup>. Při pohledu na první definici je nutné objasnit další pojmy, abychom mohli lépe pochopit, co je důkazem myšleno. Nejprve tedy předmět důkazu.

Předmětem důkazu je skutečnost, která má být zjištěna. Důkazním prostředkem pak je „prostředek, který je používán OČTŘ při dokazování k poznání skutečnosti, která je předmětem důkazu.“<sup>11</sup> Jelínek definuje důkazní prostředek jinými slovy také jako „vlastní procesní činnost OČTŘ, která slouží podle TŘ k poznávání skutečnosti.“ Zjednodušeně lze

---

z odůvodnění musí být patrné, jakými úvahami se soud řídil při hodnocení provedených důkazů, zejména pokud si vzájemně odporují.

<sup>6</sup> JELÍNEK: *Trestní právo procesní*, s. 150.

<sup>7</sup> Tamtéž.

<sup>8</sup> rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. března 1966, sp. zn. 4 Tz 15/66

<sup>9</sup> JELÍNEK: *Trestní právo procesní*, s. 335.

<sup>10</sup> Tamtéž, s. 336.

<sup>11</sup> Tamtéž, s. 355.

řící, že se jedná o „to“, z čeho získáváme poznatky. Ať už je „tím“ myšleno ohledání osoby nebo věci, výslech osob nebo seznámení se s obsahem zpráv o předmětu důkazu (čtením, promítáním, přehráváním). Pro přehled je nutné uvést, že trestní řád nerozlišuje mezi pojmem důkaz a důkazní prostředek. Oba tyto pojmy slučuje pod termín důkaz. Výše zmíněný předmět důkazu nesmíme zaměňovat s předmětem dokazování, čímž se mají namysli „okolnosti důležité pro trestní řízení v této věci.“<sup>12</sup> Trestní řád demonstrativně uvádí v § 89 odst. 1, co tím je myšleno. Zkráceně by se dalo říct, že se jedná o skutek a okolnosti, které se týkají otázek, o nichž je třeba v souvislosti s konkrétním skutkem v řízení rozhodnout (tzn. okolnosti důležité pro konkrétní trestní řízení).

Nositelem (pramenem) důkazu/ů je osoba (při výpovědi) nebo věc (důkazem např. listina), se kterou je daný důkaz spjat. Za subjekty dokazování lze považovat OČTŘ<sup>13</sup>, strany trestního řízení<sup>14</sup> a ostatní osoby (např. znalce). Jedná se tedy o osoby, které se účastní dokazování a činí na jeho průběh a výsledky vliv svými úkony, k nimž je zákon opravňuje nebo zavazuje.<sup>15</sup>

---

<sup>12</sup> JELÍNEK: *Trestní právo procesní*, s. 351.

<sup>13</sup> Rozhodují o předmětu a rozsahu dokazování, důkazy vyhledávají, zajišťují, provádějí, prověřují a hodnotí.

<sup>14</sup> Strany trestního řízení definuje § 12 odst. 6 TŘ, který říká, že „stranou se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce...“. Strany mohou důkaz poskytnout, navrhnout, vyhledat, předložit nebo i v řízení před soudem provést.

<sup>15</sup> MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 379.

## 2 Znalecké dokazování

Zatím jsem se zabývala dokazováním obecně, aby byly uvedeny základy, které je nutné pochopit a umět aplikovat také při znaleckém dokazování. Nyní přestoupím k samotnému znaleckému dokazování.

Dle § 89 odst. 2 TŘ může za důkaz sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. V demonstrativním výčtu je uveden také znalecký posudek. § 105 TŘ stanoví, že znalec je příbrán OČTŘ, pokud je pro složitost posuzované otázky potřeba odborných znalostí a nepostačuje vypracování odborného vyjádření<sup>16</sup>. Pod znalecké dokazování, resp. znaleckou činnost, řadíme také posudky, které jsou podávány ústavy (podrobněji kapitola 2.2.1). Znaleckou činnost ústavu lze využít ve „výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení“ (§ 110 odst. 1 TŘ) k podání znaleckého posudku nebo k přezkoumání posudku již podaného znalcem.

### 2.1 Právní úprava

Tato kapitola se bude věnovat právní úpravě, která se vztahuje ke znaleckému dokazování. Souhrn norem (zde trestního práva procesního), které upravují dokazování, je nazýván důkazním právem.

Nebudu zde však podrobněji rozepisovat obsah jednotlivých paragrafů. Jedním z důvodů je to, že by to nebylo účelné, neboť lze jejich obsah snadno dohledat, a nejsou klíčové pro tuto diplomovou práci. Druhým z důvodů je, že se podrobněji budu některým otázkám věnovat v následujících kapitolách. Proto tato kapitola nebude tolik obsáhlá a bude spíše přehledová.

Ustanovení vztahující se k dokazování najdeme upravena na různých místech trestního řádu, konkrétně:

- § 2: základní zásady trestního řízení (podrobněji již výše)
- § 78 a § 79: vydání a odnětí věci
- § 88 odst. 4: záznam telekomunikačního provozu
- § 89-§ 118: provádění důkazů
- § 105 odst. 2, § 115, § 116: příkaz k použití určitého druhu důkazu
- § 158 odst. 5: použitelnost úředního záznamu sepsaného o obsahu vysvětlení
- § 164: postup při vyšetřování

---

<sup>16</sup> O odborném vyjádření níže.

- § 179b: zkrácené přípravné řízení
- § 207-§ 215 a § 218: hlavní líčení
- § 235 odst. 2: veřejné zasedání
- § 314b: zjednodušené řízení před soudem

Co se týče znalců, jedná se o následující ustanovení:

- § 35 odst. 3: nemožnost obhajoby advokátem, který v tomto řízení podává znalecký posudek

- § 50: nemožnost osoby být zmocněncem u hlavního líčení a veřejného zasedání, ke kterému je předvolána jako znalec

- § 51b: poučení, pokud jsou v trestním řízení projednávány utajované informace
- § 56: podpisování protokolu znalcem
- § 89: znalecký posudek jako důkaz
- § 104c: přibrání znalce k vyšetřovacímu pokusu
- § 105: přibrání znalce
- § 106: poučení znalce
- § 107: příprava posudku
- § 108: výslech znalce
- § 109: vady posudku
- § 110: posudek ústavu
- § 110a: znalecký posudek předložený stranou
- § 111: použití zvláštních předpisů o znalcích
- § 113: přibrání znalce k ohledání
- § 116: vyšetření duševního stavu
- § 118: vyšetření duševního stavu svědka
- § 151a: náklady na znalecký posudek nesené státem
- § 158: vyžádání znaleckého posudku v přípravném řízení
- § 210: provádění důkazu znalcem
- § 211 odst. 5: možnost výslechu znalce
- § 351 odst. 5: znalecký posudek k nařízení výkonu ochranného léčení
- § 354 odst. 5: znalecký posudek k nařízení výkonu zabezpečovací detence
- § 444 odst. 2: provedení výslechu znalce prostřednictvím telefonu
- § 445 odst. 2: zajištění výslechu znalce prostřednictvím telefonu

Dokazování samotné je tedy sice TŘ upraveno v hlavě páté, části první (§ 89-§ 118), nicméně další ustanovení k němu se vztahující nalezneme roztržena i v jiných pasážích TŘ (např. zejména čtvrtý oddíl, hlava třináctá, část třetí, tj. § 207-§ 215, které řeší provádění důkazu.

Konkrétně znaleckému dokazování je věnován čtvrtý oddíl hlavy páté (§ 105-§ 111). Nejedná se však o úplnou úpravu znaleckého dokazování. Musíme přihlídnout také k použití zvláštních předpisů o znalcích, na které odkazuje § 111 trestního řádu. Těmito předpisy jsou zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících a vyhláška č. 37/1967 Sb. k provedení tohoto zákona (podrobněji dále). Dle § 111 se bude postupovat také v případě řízení ve věcech mladistvých, neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže používá zvláštních právních předpisů o znalcích neobsahuje.

Zvláštním právním předpisem k trestnímu řádu, který zmiňuje § 111, je, jak již bylo výše uvedeno, zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, jenž mj. upravuje podmínky výkonu znalecké a tlumočnické činnosti (dále jen znalecké), práva a povinnosti znalců a podmínky činnosti znaleckých ústavů (§ 1 odst. 2 ZZT). Kromě tohoto zákon upravuje působnost ministerstva spravedlnosti a krajských soudů při výkonu státní správy znalecké činnosti a především také odpovědnost za správní delikty při jejím výkonu (§ 1 odst. 2 ZZT).

Zákon je rozdělen do šesti oddílů, obsahuje necelých 30 paragrafů a jeho účelem je „zajištění řádného výkonu znalecké a tlumočnické činnosti v řízení před orgány veřejné moci, jakož i znalecké a tlumočnické činnosti prováděné v souvislosti s právními úkony fyzických nebo právnických osob“ (§ 1 odst. 2 ZZT). První oddíl stanovuje účel a vymezuje rozsah právní úpravy zákona. Druhý oddíl upravuje otázky týkající se znalců zapsaných do seznamu. Třetí oddíl je věnován znalecké činnosti ústavů, čtvrtý znalcům nezapsaných do seznamu. Pátý oddíl nově (novela účinná od r. 2012 - viz dále) upravuje správní delikty a až šestý oddíl obsahuje společná, přechodná a závěrečná ustanovení.

Poslední novelizace<sup>17</sup> proběhla v roce 2011, s účinností od 1. ledna 2012, která upravila jmenování znalců<sup>18</sup>, vznikl § 10a o mlčenlivosti, stanovení lhůt pro odměnění znalce, dále může být pozastavena znalecká činnost a zánik práva ji vykonávat (za podmínek § 20 a násl. ZZT), nově jsou také definovány přestupky znalců a správní delikty znaleckých ústavů a stanoveny sankce<sup>19</sup>.

---

<sup>17</sup> Jedná se teprve o třetí novelizaci od účinnosti zákona.

<sup>18</sup> Umožněno vykonávat znaleckou činnost i ostatním občanům členského státu EU nebo i příslušníkům jiných států, kteří mají povolení k trvalému pobytu na území ČR.

<sup>19</sup> Za dílčí přestupky může být znalci uložena pokuta do 50.000 Kč (u znaleckých ústavů do 100.000 Kč) u méně závažných a do 100.000 Kč (u znaleckých ústavů do 200.000 Kč) u závažných případů nebo vyškrtnutí ze

Vyhláškou k provedení tohoto zákona je vyhláška č. 37/1967 Sb., která je vydána na základě zmocňovacího ustanovení § 26 zákona. Vyhláška, skládající se z pěti částí a jedné přílohy, v první části konkretizuje řízení znalecké činnosti - jmenování a odvolávání znalců (kteří znalci jsou jmenováni ministrem spravedlnosti a kteří předsedy krajských soudů), jak jsou osoby pro funkci znalce vybírány, seznamy znalců, vedení seznamu ústavů, které mohou podávat znalecké posudky. V části druhé úpravu výkonu znalecké činnosti - náležitosti znaleckého posudku, příbrání a zánik funkce znalce. Následně se zaměřuje na odměňování ústavů; v další, čtvrté, části řeší odměny a náhrady nákladů znalecké činnosti. Poslední část tvoří všeobecná a závěrečná ustanovení.

Nesmím však opomenout ani ustanovení TZ, § 346, kde je vymezen trestný čin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek. Dále lze jako další ustanovení vztahující se ke znalecké činnosti uvést § 58 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ve kterém je vymezeno vyšetření duševního stavu mladistvého. Jednotlivá ustanovení vztahující se ke znalcům bychom našli i v mnoha dalších, nikoli však trestněprávních předpisech.

## 2.2 Znalec

Na následujících řádcích vymeším alespoň zevrubně postavení znalce v trestním řízení a v podkapitolách zmíním mj. i kritiku, která se ke znalcům váže.

Podle Jelínka je znalcem „osoba rozdílná od procesních stran a OČTŘ, kterou tento orgán přibírá za tím účelem, aby na podkladě svých odborných znalostí objasnila tu či onu skutečnost důležitou pro trestní řízení, jejíž objasnění takových odborných znalostí vyžaduje.“<sup>20</sup> Tato definice vymezuje, že znalec není procesní stranou. Za určitých okolností (např. při rozhodování o znalečném) se však znalec může octnout v „postavení obdobném straně“<sup>21</sup> Na základě tohoto příkladu (tzn., pokud uplatňuje vlastní procesní zájem) můžeme znalce také zařadit mezi subjekty trestního řízení. Jestliže se však jedná o postavení znalce čistě z hlediska podávání znaleckého posudku, pak postavení subjektu nemá. Uvedená definice také hned zpočátku vymezuje znalce od OČTŘ. OČTŘ, i kdyby znalosti, pro které je (by byl) znalecký posudek opatřován, měly, nemají možnost z tohoto důvodu znalecký

---

seznamu. V případě, že se fyzická/právní osoba neoprávněně vydává za znalce/znalecký ústav v rámci poskytování znalecké činnosti, může jí být uložena pokuta až do výše 200.000 Kč resp. 400.000 Kč. Zdroj: ETRYCH, Richard. *Znalci pod drobnohledem aneb co přináší novela zákona o znalcích a tlumočnících* [online]. www.epravo.cz, 5. září 2011 [cit. 14. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/znalci-pod-drobnohledem-aneb-co-prinasi-novela-zakona-o-znalcich-a-tlumocnicich-76836.html>.

<sup>20</sup> JELÍNEK: *Trestní právo procesní*, s. 399.

<sup>21</sup> Tamtéž, s. 182.

posudek neopatřit. Tím je zajištěna znalecká objektivita, nepodjatost a nestrannost při posouzení odborné otázky.<sup>22</sup> Pro to, aby se člověk mohl stát v ČR znalcem, je třeba splnit předpoklady, které normuje § 4 zákona o znalcích a tlumočnících. Samotné jmenování je pak vykonáváno ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu v rozsahu, v němž byl ministrem pověřen (§ 3 ZZT).

Znalec se přibírá opatřením. Proti opatření není možné podat stížnost, tu je možné totiž podat jen proti usnesení (§ 141 TŘ). Lze však podat námitky<sup>23</sup> dle § 105 odst. 3. V přípravném řízení se znalec přibírá tím OČTŘ, jenž považuje znalecký posudek za nezbytný pro rozhodnutí. Pokud byla věc vrácena k došetření, pak znalce přibírá státní zástupce. V řízení před soudem je znalec přibrán předsedou senátu. O tom, že byl znalec přibrán, je vyrozuměn obviněný a v řízení před soudem je o tom vyrozuměn i státní zástupce. Jiná osoba se o přibrání znalce vyrozumí, pokud je k podání posudku třeba, aby tato něco konala nebo strpěla. Znalec je k provedení znaleckého úkonu předvoláván a v předvolání poučen dle § 106 TŘ (následky nedostavení se<sup>24</sup>, povinnost oznámit skutečnosti vyloučení, o významu znaleckého posudku a případných trestních následcích). Co se týče výslechu znalce, je tento prováděn podle speciálního ustanovení trestního řádu, konkrétně § 108. Dle něj stačí, vypracoval-li znalec posudek písemně, aby se na něj při výslechu odvolal a stvrdil jej. To však neznamená, že by se OČTŘ nemohl na některé věci uvedené v posudku doptat, resp. žádat znalce o dovysvětlení. Trestní řád v § 108 odst. 3 normuje, že pokud nejsou o spolehlivosti a úplnosti písemně podaného posudku pochybnosti, je možné od výslechu znalce upustit. Tohoto však může být využito jen v přípravném řízení policejním orgánem a státním zástupcem. Jestliže bylo přibráno více znalců, kteří dospějí ke stejným závěrům, podá za všechny posudek ten, kterého si k tomu sami určili. Pokud se však závěry různí, vyslechne se každý znalec zvlášť (§ 108 odst. 2 TŘ).

Když se budu věnovat konkrétně znalcům v oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, je jich na stránkách ministerstva spravedlnosti v současnosti evidováno 515. K osobám znalců z tohoto odvětví, resp. i z odvětví psychologie, se váže četná kritika jejich odbornosti. Například Klára Samková nastiňuje problém s osobou znalce zejména v případech, kdy má být posuzováno dítě. Někteří psychiatři totiž nemají složenou atestaci z dětské psychiatrie, která je nástavbová, a má se za to, že pokud takový znalec „umí vyšetřit“ dospělého, pak je způsobilý k tomu, aby vyšetřil dítě. Soudce by měl tedy pečlivě rozvážit, komu vypracování

---

<sup>22</sup> MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL. *Kurs trestního práva...*, s. 443.

<sup>23</sup> podrobnější vymezení v kapitole 2.3.3.

<sup>24</sup> Možnost uložení pořádkové pokuty.



znaleckého posudku zadává.<sup>25</sup> Podobně se vyjadřuje také Liga lidských práv, když říká, že znalec by měl nejen uvést rozsah své kvalifikace, ale i „rozvést, s kterou oblastí má zkušenosti.“<sup>26</sup> Dalším problémem je, že, ačkoli jsou (by měli být) psychologové absolventi filosofické fakulty, obor psychologie, a měli by být vedeni v seznamu znalců pod oborem školství a kultura, jsou někteří z nich vedeni v seznamu v oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie<sup>27</sup>. Psychiatrii však nelze na filosofické fakultě vystudovat, jedná se o lékařskou vědní disciplínu, proto je jistě tato záměna nežádoucí, neboť posudek by tak podávala osoba k jeho podání neoprávněná.

### 2.2.1 Dělení znalců a znaleckých ústavů

Zákon o znalcích a tlumočnících rozděluje znalce na zapsané (oddíl druhý, tj. § 3-§ 20c ZZT) a nezapsané do seznamu (oddíl čtvrtý, tj. § 24-§ 25 ZZT). Dále mohou dle tohoto zákona vykonávat znaleckou činnost také ústavy, jejichž seznam zákon dělí do dvou oddílů, a to na:

1. oddíl: - právnické osoby nebo jejich složky, které jsou specializovány na znaleckou činnost (§ 21 odst. 1 ZZT) a nejsou zapsány do druhého oddílu seznamu znaleckých ústavů

2. oddíl (§ 21 odst. 4 ZZT)<sup>28</sup>: - vysoké školy nebo jejich součásti (za podmínky, že má v příslušném nebo příbuzném oboru akreditován doktorský studijní program)

- veřejné výzkumné instituce

- jiné osoby veřejného práva nebo jejich organizační složky vykonávající vědeckovýzkumnou činnost v příslušném oboru

Ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost je mnoho<sup>29</sup>, což je také kritizováno, neboť kromě uznávaných subjektů (Kriminalistický ústav Praha, ČVUT apod.) je zde také mnoho společností, jejichž odbornost, vybavení pracoviště ad., je vlastně neznámé, resp. z veřejných zdrojů nezjistitelné.<sup>30</sup>

---

<sup>25</sup> SAMKOVÁ, Klára. *Lesk a bída soudních znalců duší* [online]. Blog.aktualne.centrum.cz, 20. prosince 2008 [cit. 24. května 2013]. Dostupné na <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/klara-samkova-vesela-.php?itemid=5408>.

<sup>26</sup> *Problémy v činnosti soudních znalců v oboru zdravotnictví*. Llp.cz., červenec 2008 [cit. 24. května 2013]. Dostupné na <http://llp.cz/publikace/problemy-v-cinnosti-soudnich-znalcu/>.

<sup>27</sup> *Evidence znalců a tlumočníků* [online]. Datalot.justice.cz, [cit. 20. června 2013]. Dostupné na [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm&Seq=1](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm&Seq=1).

<sup>28</sup> § 21 odst. 5 ZZT stanoví, že orgány veřejné moci mohou o posudek požádat ústavy uvedené ve druhém oddílu, jen pokud se jedná o zvlášť obtížný případ vyžadující zvláštní vědecké posouzení - odkaz k § 110 odst. 1 TŘ.

<sup>29</sup> Ústavů zapsaných do prvního oddílu 146, do druhého oddílu 198. Zdroj: *Seznam ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost* [online]. Datalot.justice.cz, [cit. 25. května 2013]. Dostupné na [http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/\\$\\$\\$Search?OpenForm&Seq=10](http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/$$$Search?OpenForm&Seq=10).

<sup>30</sup> Tamtéž.

Znalci nezapsaní do seznamu, tzn. ustanovování jen pro jednotlivé případy, jsou vybíráni jen vyjímečně,<sup>31</sup> neboť jsou zákonem dány okolnosti, za kterých je možno takového znalce ustanovit (§ 24 odst. 1 ZZT).

Znalci zapsaní do seznamu (tzv. soudní znalci) nejsou jmenováni za znalce ad hoc, ale trvale. Publicita tohoto seznamu znalců tak umožňuje nejen státním orgánům, ale také fyzickým a právnickým osobám (§ 1 ZZT) na základě občanskoprávní dohody, vybrat si znalce.

## 2.3 Znalecký posudek

Znalecký posudek můžeme definovat různě. Jelínek např. podává definici znaleckého posudku jako „*úsudku učiněného na podkladě odborných znalostí o těch skutečnostech, k jejichž objasnění byl povolán.*“<sup>32</sup>

Zákon konkretizuje případy, ve kterých je vypracování znaleckého posudku obligatorní. Jedná se o prohlídku a pitvu mrtvoly<sup>33</sup> (§ 115 s odkazem na § 105 odst. 4) a o vyšetření duševního stavu obviněného (§ 116). Co se týče vyšetření duševního stavu obviněného, zákon také normuje, že se vždy přibere znalec z oboru psychiatrie. Zákon dává možnost vyšetřit znalecky i duševní stav svědka za podmínek § 118 TŘ.

Znalecké posudky obecně bývají mnohdy kritizovány, a to z různých důvodů (kvalifikace znalce, nevhodně užití metody zkoumání). Jednou z otázek je také problematika ne/přezkoumatelnosti soudem. Na tomto místě se budu alespoň okrajově věnovat nadužívání znaleckých posudků.

Znalecký posudek se má využít k zodpovězení odborných otázek (pakliže nepostačuje odborné vyjádření - § 105 odst. 1). Pokud se podíváme do historie, vyjádřil se k vyhotovování znaleckých posudků také Nejvyšší soud Československé republiky a to následovně: „*Jest v povaze věci, že se znalci přibírají k tomu, by jednak pozorovali skutečnosti, jichž poznání předpokládá zvláštní odborné znalosti (nález), jednak, by z takovýchto pozorování vyvozovali znalecké úsudky (posudky), nikoli však, by sdělovali soudu své názory a úsudky o otázkách rázu právního neb o otázkách, k jichž správnému porozumění a řešení není zapotřebí odborných vědomostí nebo znalostí, nýbrž stačí, hledíc ku povaze okolností případu, úplně*

---

<sup>31</sup> MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku* [online]. www.mvcr.cz, březen 2010 [cit. 25. května 2013]. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>.

<sup>32</sup> JELÍNEK: *Trestní právo procesní*, s. 404.

<sup>33</sup> Dle § 105 odst. 4 TŘ je dokonce nutné přibrat znalce dva. Právě obligatornost tohoto ustanovení má za důsledek, že k prohlídce a pitvě mrtvoly nestačí odborné vyjádření.

*soudcovská zkušenost a znalost.*<sup>34</sup> Jak již bylo zmíněno, znalecký posudek slouží také k zachování objektivního pohledu na věc, a i kdyby měl OČTŘ znalosti v daném oboru postačující, musí nechat vypracovat znalecký posudek (kap. 2.2). Nabízí se otázka, co již lze zařadit mezi natolik odbornou otázku, že si ji OČTŘ nemůže posoudit sám. Dle kritiky<sup>35</sup> jsou některé případy přibírání znalce nadbytečné a k posouzení otázky postačuje „*zdravý rozum*“.<sup>36</sup> Typickým příkladem takového posudku je případ Ztohoven<sup>37</sup>, kdy se znalec vyjadřoval k tomu, zda se někdo může leknout atomového výbuchu a také k tomu, zda fiktivní atomový hřib připomínal skutečný. Toto nabourané televizní vysílání však sledovali jistě nejen znalci, a tak i tento fiktivní hřib by jistě mohl mnoha lidem připadat jako opravdový, neboť „*hrubou představu*“<sup>38</sup> o jeho podobě má snad každý. Podobně také bylo znalecky zkoumáno, zda se ideologie může šířit knihou (případ *Mein Kampf*) nebo je časté zadávání znaleckých posudků týkajících se věrohodnosti obviněných nebo svědků. Kritika vnímá tyto znalecké posudky jako pokus, jak obejít nepřijímání polygrafového vyšetření jako důkazu, čímž „*přehazuje odpovědnost za případ na znalce.*“<sup>39</sup> Obdobně je tomu u znaleckých posudků z oblasti jazykové, uplatňovaných zejména v případě pomluv, kdy si účastníci nadávají do mafianů apod., ovšem k vysvětlení obsahu takového slova je přibrán znalec. Namísto soudního procesu tak vzniká „*znalecký proces*“.<sup>40</sup>

### 2.3.1 Struktura posudku

Ještě než se budu věnovat samotné struktuře posudku, uvedu na tomto místě i stěžejní body § 107 TR, který stanovuje přípravu posudku, a má tak úzkou souvislost právě se strukturou posudku. § 107 tedy normuje, že:

- znalci se poskytnou potřebná vysvětlení ze spisů
- vymezí se jeho úkoly
- dovolí se mu nahlédnout do spisů nebo se mu zapůjčí (obojí jen pokud je to zapotřebí

k podání posudku)

---

<sup>34</sup> rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 1928, sp. zn. Zm 28 II 383/27

<sup>35</sup> VUČKA, Jan. *Znalecký posudek – dobrý sluha, ale zlý pán* [online]. Jinepravo.blogspot.cz, 11. září 2011 [cit. 25. května 2013]. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.cz/2011/09/znalecky-posudek-dobry-sluha-ale-zly.html>.

<sup>36</sup> MUSIL, Jan: *Hodnocení znaleckého posudku.*

<sup>37</sup> „*Jednalo se o nelegální vniknutí do soukromého areálu a výstup na jeden z vysílačů používaných Českými radiokomunikacemi a napíchnutí se na jednu z kamer používanou pro živý přenos z Krkonoš. V ranním vysílání 17. června 2007 se tak na ČT2 v pořadu Panoráma odvysílal fiktivní výbuch atomové bomby s panoramatem Krkonoš na pozadí. Často se tento akt mylně uváděl jako ‚hacking do vysílání České televize‘. Mnoho diváků bylo šokováno. Bylo podáno trestní oznámení.*“ Zdroj: *Projekty* [online]. ztohoven.com, [cit. 11. dubna 2013]. Dostupné na [http://www.ztohoven.com/?page\\_id=122](http://www.ztohoven.com/?page_id=122).

<sup>38</sup> VUČKA: *Znalecký posudek...*

<sup>39</sup> Tamtéž.

<sup>40</sup> MUSIL, Jan: *Hodnocení znaleckého posudku.*

- může být přítomen některým úkonům trestního řízení, pokud je to zapotřebí k vypracování posudku

- znalec může navrhnout, aby byly jinými důkazy napřed objasněny okolnosti potřebné k podání posudku

Samotná struktura posudku pak vyplývá z § 13 prováděcí vyhlášky č. 37/1967 Sb., která stanovuje, co má v posudku znalec uvést. Konkrétně se jedná o:

- popis zkoumaného materiálu, popř. jevů
- souhrn skutečností, k nimž při úkonu přihlížel (nález)
- výčet otázek (možnost jejich zadání udává § 13 odst. 1 vyhlášky), na které má odpovědět společně s odpověďmi (posudek)
- znalecká doložka (označení seznamu, v němž je zapsán, označení oboru, číslo položky, pod kterou je úkon zapsán ve znaleckém deníku)

V nálezu uvádí znalec všechny údaje potřebné pro posuzování, přičemž by se měl držet těchto zásad: z titulního listu musí být jasné, že se jedná o znalecký posudek (jeho číslo u znalce, popř. zda jde o revizní), dále by měl titulní list specifikovat znalce, za jakým účelem a kým je posudek vyžadován, kolik má posudek listů včetně příloh a v kolika vyhotoveních se předává, datum vypracování posudku, případně zvláštní požadavky objednatele. Dále je třeba v nálezu uvést všechny skutečnosti, které jsou důležité pro posuzování, tzn. musí uvést také údaje, jež nakonec ani nebudou souhlasit se závěry posudku (aby se kvůli opomenutí nepotvrzovalo jen znalcově řešení) a řádně zdůvodnit, proč tyto vyloučil.<sup>41</sup>

V další části znaleckého posudku nazývané posudek je dobré přesně uvést znalecký úkol (to, co bylo znalci uloženo - § 13 odst. 1 prováděcí vyhlášky), aby se tak předešlo výčitkám, že se znalec některými věcmi nezabýval. Dále je vhodné uvést znalecké postupy<sup>42</sup>, které byly využity ke splnění zadaného úkolu. Následně, při samotném řešení úkolu, je třeba používat obecně známé výrazy (uvádí se do úrovně střední všeobecné školy), aby tak bylo řešení snáz pochopitelné. Pokud je nutné využít termín, je také třeba jej vysvětlit. Pokud se jedná o rozsáhlý posudek, je dobré jeho dílčí závěry ke konci shrnout. Znalec také může uvést pro něj významné skutečnosti, na které však nebyl v zadání znaleckého posudku tázán.

---

<sup>41</sup> BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Úvod do soudního znalcství*. 1. vydání. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004, s. 84.

<sup>42</sup> Je uváděno, že by tyto postupy/metody neměly být pouze sepsány, ale také blíže vysvětleny – k čemu tyto postupy slouží a popř. zda existují i jiné, kterých třeba nevyužil, a jejich nevyužití odůvodnit. Zdroj: *Problémy v činnosti soudních znalců v oboru zdravotnictví*.

Klíčovou částí posudku jsou otázky a odpovědi. Ke každé otázce uvede znalec odpověď, která vyplývá z provedeného rozboru, jež je v posudku již dříve popsán. Rozhodně znalci nepřísluší vyjadřovat se k právním otázkám, od toho je tu soud. Pokud to jde, musí být odpověď úplná. Vyskytují se však samozřejmě případy, kdy na otázku nelze zcela, popř. vůbec, odpovědět (např. pro nedostatek údajů). Pak je důležité, aby znalec v posudku uvedl, proč tomu tak je. Posudek nemá za cíl vytvoření komplexního vědeckého díla, nýbrž by měl jednoduše, ale zato přesně, odpovídat na zadané otázky a splnit tak znalecký úkol.<sup>43</sup> Na závěr znalec znalecký posudek podepíše, opatří ho svou znaleckou pečeti, znaleckou doložkou a datem zhotovení. V případě znaleckého posudku ústavu dává razítko ústav a zpracovatelé se jen podepíší.

Co se týče psychiatrického znaleckého posudku, skládá se tento z úvodu, výpisu ze spisu, vlastního vyšetření a závěru s odpověďmi na otázky. Obsah úvodu odpovídá tomu, co je výše zmíněno jako titulní list, tzn. je v něm uvedena adresa zadavatele posudku, jemuž je posudek určen, spisová značka, datum vyžádání, dále druh znaleckého posudku (zde: obor zdravotnictví, odvětví psychiatrie), jméno znalce a základní údaje o posuzovaném. Výpis ze spisu obsahuje všechny skutečnosti, které jsou znalcem považovány pro podání posudku za důležité (viz výše nález). V případě posudku psychiatrického to tedy znamená, že nejen, že zde jsou uvedeny údaje o obvinění, ale také například výpovědi svědků ohledně chování a vzhledu posuzovaného v době spáchání trestného činu, také zprávy týkající se pověsti posuzovaného, hodnocení zaměstnavatelem atp. Pokud by znalec spisovou dokumentaci neznal, nemohl by ani dojít k hodnotnému vyšetření posuzovaného. Zpravidla se sem zařazuje i výpis ze zdravotnické dokumentace.<sup>44</sup> Vlastní vyšetření provádí znalec za standardních podmínek, které by neměly být narušeny přítomností další osoby, a to ani advokáta nebo člena rodiny. Znalecké vyšetření totiž není procesním úkonem, průběh vyšetření určuje znalec. Samotné pozorování posuzovaného je uvedeno v psychopatologickém nálezu, který je součástí vyšetření. Jsou v něm popsány *„nápadnosti a chorobné projevy, které společně s anamnestickými údaji vedou k syndromologickému a diagnostickému závěru.“*<sup>45</sup> Tato část je nazývána psychopatologickým rozbořem. Ač nejde přímo o duševní oblast, je nutné uvést také závěry tělesného vyšetření, zejména se zaměřit na nápadnosti, jako je tetování, stopy po vpiších injekčních jehel u toxikomanů, stav zornic apod. (podrobněji kapitola 3.2). Závěr posudku se nijak neliší od již výše uvedených obecných náležitostí závěru. Odpovědi a závěry

---

<sup>43</sup> BRADÁČ: *Úvod do soudního znaleství*, s. 90-91.

<sup>44</sup> Dle § 65 písm. i zákona č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách, do ní mohou bez souhlasu pacienta nahlížet soudní znalci a osoby, které byly pověřeny vypracováním znaleckého posudku znaleckým ústavem, a to v rozsahu nezbytně nutném pro jeho vypracování.

<sup>45</sup> PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2001, s. 26.

samozřejmě nemusí být jednoznačné, avšak pokud tomu tak je, je vhodné uvést, co psychiatra – znalce vedlo k ne/diagnostice duševní poruchy, resp. „nepřítomnosti“ duševní poruchy v době spáchání trestného činu. Od znalce se v této části také očekává posouzení společenské nebezpečnosti z lékařského hlediska a doporučení ochranných opatření.<sup>46</sup> Co se týče části „otázek a odpovědí“, zpravidla jsou znalci tázáni na to, zda obviněný v době činu netrpěl duševní poruchou, zda a v jaké míře byla u obviněného v době činu schopnost ovládací a rozpoznávací zachována, zda je pobyt obviněného na svobodě nebezpečný v důsledku jeho duševního stavu, pokud ano, zda znalci navrhují uložení ochranného léčení ap.

Pokud bych měla zveřejnit některou z kritik ke zpracování psychiatrického znaleckého posudku, pak se jedná např. o neuvádění či nedostatečné uvádění soupisu zdrojů, ze kterých znalec vycházel. V některých posudcích je sice uváděn soupis soudního či jiného spisu a výpis ze zdravotnické dokumentace, to je však pro zhodnocení znaleckého posudku nedostatečné. Dále například nedojde-li k vyšetření pacienta a znalec vychází jen ze starší dokumentace, měl by tyto skutečnosti uvést alespoň v závěru posudku.<sup>47</sup>

### 2.3.2 Hodnocení a vady znaleckého posudku

Již výše jsem zmínila, že někdy se soudní proces mění spíše v proces znalecký. Na základě nálezu Ústavního soudu ČR by však měl soudy být znalecký posudek hodnocen a nemělo by docházet k tomu, že soudy budou „slepě důvěřovat závěrům znalce.“<sup>48</sup> Pokud se OČTŘ domnívá, že je zde nějaká vada posudku, posudek není dostatečně jasný nebo je neúplný, je třeba nejdříve požádat znalce, který daný posudek podal, o vysvětlení. Pokud je posudek neúplný, lze nařídit jeho doplnění, které vypracuje tentýž znalec. Pokud však nejsou pochybnosti vyvráceny, je možné přibrat jiného znalce dle § 109 TŘ, resp. dle § 110 TŘádu znalecký ústav, k vypracování znaleckého posudku se stejným zadáním. Pokud se posudky liší, může dojít ke konfrontaci obou znalců před OČTŘ. Vzniknou-li pochybnosti o obou posudcích, nelze vyloučit ani zpracování dalšího posudku.<sup>49</sup>

Ústavní soud se k hodnocení znaleckých posudků vyjádřil následovně: „Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě, jako každý jiný důkaz, ani on nepožívá žádné větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale též věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh znaleckého zkoumání,

<sup>46</sup> Tamtéž, s. 25-26.

<sup>47</sup> *Problémy v činnosti soudních znalců v oboru zdravotnictví.*

<sup>48</sup> náleží Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2007, sp. zn. III ÚS 299/06.

<sup>49</sup> MUSIL: *Hodnocení znaleckého posudku.*

*věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování závěrů znalce. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, slepě důvěřovat závěrům znalce, by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.*<sup>50</sup>

Co se týče právního hodnocení znaleckého důkazu, jedná se o posouzení následujících otázek, které vyplývají z trestního řádu či ZZT:

- dle § 105 odst. 1 TŘ se posoudí, zda je nutné nechat pracovat znalecký posudek nebo zda stačí odborné vyjádření
- zda znalec/ústav splňuje náležitosti na něj kladené dle ZZT (zda má znalecké oprávnění, není podjatý)
- zda byl znalec řádně přihrán (tzn. dle § 105 a n. TŘ)
- zda neporušil ustanovení trestního řádu, která se vztahují ke zpracování posudku například tím, že prováděl hodnocení důkazů a řešil právní otázky (§ 107 odst. 1 TŘ), sám vyhledával důkazy (§ 107 odst. 1 pouze připouští účast na jistých úkonech a možnost navržení objasnění okolností potřebných k podání posudku jinými důkazy), využíval poznatky a postupy, které nespádají do jeho kvalifikace (§ 105 odst. 3 TŘ umožňuje vznést námitku proti odbornému zaměření znalce, podobně § 8 ZZT – výkon znalecké činnosti v odvětví, pro které byli jmenováni)
- zda byl znalec poučen dle § 106 TŘ
- zda má posudek z formálního a obsahového hlediska potřebné náležitosti
- zda byl znalec vyslechnut dle § 108 TŘ

Ne každá z těchto chyb má za důsledek nepoužitelnost důkazu, některé z těchto nedostatků lze dodatečně zhojit. Pokud je však některým nedostatkem porušeno právo na spravedlivý proces, nabývá použití takového důkazu ústavněprávních rozměrů.

Dále by mělo dojít k hodnocení znaleckého posudku z hlediska jeho významu pro předmět dokazování (tedy pro okolnost významnou pro dané trestní řízení). Do souladu se tedy musí dostat okolnost, která je významná pro dané trestní řízení (tj. předmět dokazování) a to, co má za cíl znalecký posudek objasnit (tj. předmět znaleckého důkazu). Pokud by totiž nedošlo k souladu, nelze tento posudek využít, neboť neobjasnil to, co potřeboval OČTŘ

---

<sup>50</sup> náleží Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2007, sp. zn. III ÚS 299/06.

zjistit. Relevance znaleckého posudku je především ovlivněna cílem znaleckého posudku a otázkami, které jsou znalci položeny. Vyloučeno však není, že se až po skončení znaleckého zkoumání ukáže, že expertíza byla zbytečná. Z výše uvedeného jasně plyne, že nelze zastávat názor, aby znalecké posudky vůbec nepodléhaly soudnímu přezkumu. Znalecký posudek je důkaz jako každý jiný a musí tak být i hodnocen.

Pokud budeme hovořit o posuzování pravdivosti znaleckého posudku, pak její posouzení vlastně není možné, neboť OČTŘ není oprávněn k tomu, aby otázku, která je natolik složitá, že vyžaduje znalecký posudek, posuzoval sám nebo sám učinil odborné zkoumání. Lze však nechat zpracovat znalecký posudek jiným znalcem, a pokud by došlo k rozporům, mohou znalci obhájit své závěry před soudem. Tato možnost však má své limity, a to konkrétně zásadu rychlosti řízení (resp. aby nedocházelo k průtahům) a hospodárnosti. Ke zjištění pravdivosti nicméně lze dospět zprostředkovaně, a to skrze posouzení věrohodnosti znaleckého posudku.

Již výše zmíněný náleze ÚS ČR uvádí nutnost posouzení teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, z hlediska věrohodnosti. Tohle by však pravděpodobně nebyl jediný způsob hodnocení znaleckého posudku jako nevěrohodného. Lze totiž dovodit, že pokud by došlo k některým výše zmíněným vadám právním (např. nedošlo k zákonnému zajištění důkazu, resp. podkladového materiálu pro posudek; způsobilost znalce či jeho podjatost, popř. odbornost), lze označit znalecký posudek také za nevěrohodný. V tomto smyslu se vyjadřuje Jan Musil z ÚS ČR.

Posuzování teoretických východisek z hlediska jejich věrohodnosti se jeví jako náročné a také právně nemožné, neboť právě z důvodu posuzování odborných otázek, resp. také toho, jak se k odpovědím na tyto otázky došlo, zde máme znalce. ÚS však stanovil řadu kritérií, de facto odborných, která by měl hodnotit OČTŘ. Nezbytnou podmínkou pro tohle hodnocení je srozumitelnost znaleckého posudku. Srozumitelnost jak po stránce grafické, logické, tak také odborné. Znalec by měl být v tomhle směru zkušený, základní strukturu znaleckého posudku udává ostatně také zákon. Po stránce zkoumání odbornosti ze strany OČTŘ jde, zejména v méně častých případech (např. jaderná fyzika apod.), o nejobtížnější část hodnocení posudku. OČTŘ by se měl alespoň okrajově s danou vědní disciplínou seznámit (např. konzultacemi s jinými odborníky), aby byl schopen např. posoudit, zda je postup řešení zvolený znalcem obvyklý či zda se jedná o abnormalitu. Lze tak ocenit úsilí Evropské sítě institutů forenzních věd (ENFSI), která se mj. věnuje standardizaci znaleckých metod.



I kdyby znalecký posudek nesplňoval některá z výše zmíněných kritérií hodnocení, neznamená to nutně, že závěry v posudku učiněné jsou nutně nesprávné. Proto je potřeba vykládat závěry znaleckého posudku v souvislosti s jinými důkazy a tam, kde to lze, vadu posudku napravit.<sup>51</sup>

### 2.3.3 Využití dalších odborníků v trestním řízení

Zatímco se má diplomová práce zaměřit na znalecké dokazování, není znalecký posudek jediným případem, kdy je možné využít odborných schopností jiné osoby než znalce. V následující části se proto zaměřím na srovnání znaleckého posudku s odborným vyjádřením a využitím konzultanta v trestním řízení.

Jak již bylo výše zmíněno, pokud je k objasnění skutečnosti, jež je důležitá pro trestní řízení, třeba odborných znalostí, vyžádá OČTŘ odborné vyjádření. Až pokud vyžádání odborného vyjádření nepostačuje, je potřeba přibrat znalce (§ 105 odst. 1). V následující části vymezím odborné vyjádření a znalecký posudek, aby bylo patrné, v čem se tyto důkazní prostředky liší a jaká jsou případná úskalí jejich užití.

Odborné vyjádření a znalecký posudek se odlišují v několika věcech. Mají však také společný znak, a tím je právě to, že se oběma objasňují odborné otázky. *„Pokud některá důkazně významná otázka potřebuje ke svému objasnění odborných znalostí, nemůže být odborné vyjádření či znalecký posudek nahrazen jiným důkazním prostředkem.“*<sup>52</sup>

Pokud bych měla zmínit alespoň hlavní rozdíly, jsou jimi:

- odlišná právní povaha těchto důkazních prostředků
- osoba zpracovatele
- stanovení obsahu a formálních náležitostí
- možnost obrany a přezkumu

Co se týče odlišné právní povahy – odborná vyjádření se považují za listinné důkazy, provádí se tedy tak, že soud listinu přečte a umožní stranám (dle potřeby i svědkům a znalcům) do ní nahlédnout.

Osobou zpracovatele míníme toho, kdo zpracovává znalecký posudek či odborné vyjádření. U každého z těchto důkazních prostředků je to někdo jiný, resp. má jiné postavení. Znalecký posudek zpracovává znalec (popř. může dle § 10 ZZT přibrat k sobě konzultanta pro dílčí otázky), který musí být přibrán dle daných ustanovení trestního řádu (§ 105 a n.) a na

---

<sup>51</sup> MUSIL: *Hodnocení znaleckého posudku*.

<sup>52</sup> JELÍNEK: *Trestní právo procesní*, s. 397.

kterého dopadají ustanovení zákona o znalcích a tlumočnících. Znalecký posudek tak mohou zpracovat jen osoby zapsané do seznamu znalců, příp. znalci přibraní ad hoc (ad kapitola 2.2.1). Oproti tomu na osoby zpracovávající odborné vyjádření nedopadají žádné zvláštní právní předpisy a takovým zpracovatelem tak může být také znalec zapsaný do seznamu znalců, ale i každá fyzická nebo právnická osoba, která má potřebné odborné předpoklady (§ 105 odst. 5 TŘ; jaké konkrétně však žádný právní předpis nestanoví). Zatímco proti osobě znalce tak lze vznést námitky<sup>53</sup> dle ZZT (§ 105 odst. 3 TŘ) a je třeba přihlížet k důvodům, pro které je znalec dle ZZT z podání posudku vyloučen (§ 105 odst. 2 TŘ), „*při vyžadování odborného vyjádření OČTŘ (jen) zváží, zda osoba, od níž odborné vyjádření vyžaduje, s ohledem na svůj poměr k obviněnému, jiným osobám zúčastněným na trestním řízení nebo poměr k věci, není podjatá*“ (§ 105 odst. 3 TŘ, druhá věta). Vznesení námitky vůči osobě zpracovatele odborného vyjádření tak není možné. Trestní řád také upravuje výslech znalce (§ 108), zatímco odborné vyjádření takovou možnost nenabízí, a protože, jak již bylo výše zmíněno, je odborné vyjádření listinným důkazem, není možné, aby jej zpracovatel ústně před OČTŘ provedl. Dále se postavení obou osob odlišuje v tom, že znalec má možnost nahlížet do spisů (poskytnou se mu také potřebná vysvětlení k němu), účastnit se výslechu obviněného či svědků (i možnost klást jim otázky vztahující se k předmětu znaleckého vyšetřování) nebo v odůvodněných případech jiných úkonů trestního řízení, pokud mají význam pro vypracování posudku, dále je oprávněn za podmínek stanovených § 107 odst. 2 TŘ vyžadovat zdravotnickou dokumentaci. Takové možnosti však zpracovateli odborného vyjádření trestní řád nestanovuje.<sup>54</sup>

Další rozdíl je v požadavcích na obsah a formální náležitosti. Požadavky na znalecký posudek jsou v tomto ohledu specifikovány (postup zkoumání, popis použitých metod a prostředků, jejich odůvodnění). Na odborné vyjádření se však žádné takové požadavky nevztahují (to ale neznamená, že by je obsahovat nemohlo).

Možnost obrany spočívá v námitkách proti znaleckému posudku. Lze je mimo výše uvedené vznést

- proti odbornému zaměření znalce
- proti formulaci otázek položených znalci

V přípravném řízení důvodnost těchto námitek posoudí státní zástupce, v řízení před soudem předseda senátu soudu, před kterým se v době oznámení námitek vede řízení. Pokud jsou námitky uplatněny v rámci opravného prostředku, posoudí je orgán, který má příslušnost

---

<sup>53</sup> Další námitky v následujícím odstavci.

<sup>54</sup> JELÍNEK: *Trestní právo procesní...*, s. 399.

o opravném prostředku rozhodnout. Je-li námitkám vyhověno a důvody pro vyžádání znaleckého posudku trvají, učiní tento orgán opatření, a to takové, že znalecký posudek vypracuje jiný znalec nebo jsou otázky jinak formulovány. Pokud orgán nevyhoví námitkám, oznámí osobě, která je vznesla, že neshledal k takovému postupu důvody. Co se týče námitek uplatněných u opravného prostředku, pak stanovisko k nim zpravidla tvoří součást odůvodnění rozhodnutí o takovém opravném prostředku (§ 105 odst. 3 TŘ). Vznést takové či jiné námitky vůči zpracovateli odborného vyjádření možné není. Podobně také není možné požádat zpracovatele odborného vyjádření o vysvětlení, pokud je vyjádření nejasné, neúplné nebo pokud je zde pochybnost o jeho správnosti, jako je tomu u znaleckého posudku (§ 109 TŘ). „Vzhledem k charakteru odborného vyjádření jako listinného důkazu by bylo možné vyzvat zpracovatele odborného vyjádření, aby jeho nedostatky písemně odstranil, resp. aby zpracoval odborné vyjádření nové.“<sup>55</sup>

Snad jen pro doplnění bych měla uvést, že jak za znalecký posudek, tak odborné vyjádření, patří znalci i zpracovateli odměna dle vyhlášek č. 37/1967 Sb. a 23/2002 Sb. Výjimkou je případ odborného vyjádření, které předloží státní orgán, neboť ten jej dle § 105 odst. 5 TŘ předkládá bezúplatně.

Činnost konzultanta (jako samostatného institutu<sup>56</sup>) je specifikována v několika málo ustanoveních trestního řádu, konkrétně se jedná o následující paragrafy: § 157 odst. 3 a § 183 odst. 2. Je v nich dáno, že odborná pomoc konzultanta může být využita státním zástupcem, policejním orgánem nebo i soudem (resp. předsedou senátu) v závažných a skutkově složitých věcech<sup>57</sup>, a to navíc jen tehdy, jestliže má konzultant znalost ze speciálního oboru. To však neznamená, že by jej musel vybírat jen někdo z nich, ale zákon dává možnost, aby o návrh na výběr určité osoby jako konzultanta mohli požádat také správní úřad, jiný orgán či vědeckou nebo výzkumnou instituci. Neboť činnost konzultanta nemá směřovat k nahrazení činnosti

---

<sup>55</sup> JELÍNEK: *Trestní právo procesní*, s. 399.

<sup>56</sup> Je nutné poznamenat, že konzultant tak, jak je specifikován v trestním řádu, nemá nic společného s konzultantem, kterého k sobě může přibrat znalec dle § 10 ZZT.

<sup>57</sup> Vedle věci z oblasti hospodářské a finanční kriminality by shora uvedenou charakteristiku mohly splňovat i věci týkající se trestné činnosti v oblasti životního prostředí, složité trestné činnosti v oblasti daňové, devizového hospodářství, apod. Komentář ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář – 1. díl*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2002, s. 927. se pokouší stanovit i určité obecné znaky, které by měly uvedené věci naplňovat - mělo by se jednat o věci, které svým charakterem vyvolávají zásadně potřebu řešení odborné problematiky již při obecném přístupu k jejich objasnování (např. základní orientace v odborné problematice projednávané věci včetně používané odborné terminologie, dále při řešení otázek, zda přibrat znalce a z jakého oboru, případně více oborů či specializací, jaké otázky takovému znalci položit, jejich formulace, atd.). Zdroj: TICHÝ, Jaroslav: *K některým otázkám činnosti konzultanta v trestním řízení* [online]. www.sagit.cz, [cit. 20. června 2013]. Dostupné na <http://www.sagit.cz/pages/prehlrub.asp?cd=310&typ=c>.

znalce či obsahu odborného vyjádření, je možné vymezit následující okruhy, pro které by mohl být konzultant přibrán:

- usměrnit další postup, pomoci OČTŘ, aby se dobře orientoval ve skutkovém ději
- zda je vůbec třeba, aby záležitost byla řešena po odborné stránce (resp. zda je nutné žádat o vypracování znaleckého posudku nebo odborného vyjádření), a pokud ano, v jakém oboru
- v jakém směru je třeba zaměřit z odborného hlediska dokazování v určitém oboru (pomoc konzultanta by měla směřovat hlavně k formulování otázek pro znalce)
- v jaké formě je třeba odborné záležitosti řešit (odborné vyjádření, znalecký posudek, resp. posudek ústavu).

Shodu se znalcem a naopak rozdíl oproti odbornému vyjádření najdeme v tom, že konzultant může, pokud má souhlas státního zástupce nebo policejního orgánu, nahlížet do spisu a být přítomen při provádění úkonů trestního řízení, nesmí do nich však zasahovat (znalec - při výslechu - možnost klást některé otázky). Konzultant také má, stejně jako znalec, povinnost mlčenlivosti o všech skutečnostech, o nichž se v průběhu trestního řízení dozvěděl. Podstatným rozdílem jak od znaleckého posudku, tak od odborného vyjádření je, že činnost konzultanta nesměruje přímo k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení ani z hlediska jeho odborných znalostí či specializace, což má za důsledek, že jeho činnost pravděpodobně nebude součástí spisového materiálu (ač se o přibrání konzultanta sepisuje úřední záznam), nýbrž bude v pomocném spise orgánu, který jej přibral. Dle Jaroslava Tichého by tak *„nebyly na místě námitky podjatosti či vyloučení a další analogický postup podle zákona o znalcích a tlumočnících.“*<sup>58</sup> Z toho vyplývá, že konzultant tak má vztah jen k orgánu, který jej přibral. Co se však týče samotného vyloučení konzultanta, trestní řád stanoví, že se k němu vztahují zvláštní předpisy o znalcích a tlumočnících, a vede to tedy k tomu, že *„již při rozhodování o přibrání konzultanta bude nutno zkoumat jeho specializaci, ale i vztah k samotné trestní věci anebo osobám přicházejícím v úvahu jako osoby zúčastněné na trestním řízení tak, aby nebyl důvod k jeho vyloučení.“*<sup>59</sup> Nabízí se tedy otázka, zda jiný orgán (např. následně soud) může téhož konzultanta znovu přibrat a jak se příp. dozví o tom, že daný znalec byl v této věci již dříve přibrán. Zákon ani nenormuje jakoukoli odměnu konzultantovi, dá se tedy předpokládat, že konzultantovi bude plynout pouze odměna z jeho dosavadního zaměstnání.

---

<sup>58</sup> Tamtéž.

<sup>59</sup> Tamtéž.

Jak vyplývá z údajů Úřadu Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia Policie ČR, je institut konzultanta s náležitostmi vyžadovanými § 157 odst. 3 využíván vyjímečně. Neznamená to však, že by konzultace nebyly využívány neformálně (bez úředního záznamu o přibrání konzultanta).<sup>60</sup>

---

<sup>60</sup> Tamtéž.

### 3 Znalecké posudky z oboru psychiatrie

Jak již bylo výše zmíněno, pokud chceme vyšetřit duševní stav obviněného, jsme povinni k takovému vyšetření přibrat znalce z oboru psychiatrie. Vyšetření duševního stavu obviněného hraje klíčovou roli při posuzování jeho přičetnosti. Pokud by totiž nebyl pachatel v době páchaní činu přičetný, nebyl by ani trestně odpovědný. TZ ve svých ustanoveních totiž uvádí požadavky (právní vědou označovány jako znaky trestného činu), které musí subjekt při svém jednání splnit, aby tohle jednání mohlo být považováno za trestný čin. Přičetnost je tedy podmínkou trestní odpovědnosti.

Trestní zákoník nedefinuje právní termín přičetnost, ale vymezuje, kdy pachatel jedná ve stavu nepřičetnosti. Pro důvody vyloučené přičetnosti se v nauce užívá termín kritéria přičetnosti, kterými jsou kritéria biologická (lékařská) – duševní porucha, a kritéria psychologické (juristická) – nedostatek schopnosti ovládací nebo rozpoznávací.<sup>61</sup> Konkrétně § 26 TZ stanoví: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání trestného činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“ Aby se tedy jednalo o jednání tzv. v nepřičetnosti, musí být naplněno, že:

- v době spáchání trestného činu trpěl duševní poruchou
  - nemohl v důsledku této poruchy rozpoznat protiprávnost činu (schopnost rozpoznávací)
- nebo
- nemohl v důsledku této poruchy ovládat své jednání (schopnost ovládací)

Ze spojky „nebo“ vyplývá, že nemusí dojít k naplnění druhého i třetího bodu, ale postačí, že bude naplněn jen jeden z nich. Tyto schopnosti (resp. alespoň jedna z nich) však musí být více než podstatně sníženy. Pokud by totiž byly i „jen“ podstatně sníženy, jednalo by se o zmenšenou přičetnost dle § 27 trestního řádu, tzn., že pachatel by byl trestně odpovědný, neboť by nebyl nepřičetný. Dále ze slovního spojení „v důsledku této poruchy“ plyne, že nestačí, je-li člověk duševně nemocný, ale že právě duševní porucha (i kdyby byla jen přechodného charakteru) měla vliv na výše zmíněné schopnosti. Samotná duševní porucha tedy nemůže být důvodem nepřičetnosti. Posouzení přičetnosti však náleží jen OČTŘ, nikoli psychiatrům, neboť se jedná o otázku právní.

Na znalci tedy je, aby zodpověděl, zda subjekt jednal v duševní poruše, kvůli které byla vymizelá (či snížená) schopnost rozpoznávací nebo ovládací v době činu. Ve znaleckých posudcích je většinou uváděno, jestli vyšetřovaný svou poruchu již znal, popř. byl i léčen,

---

<sup>61</sup> JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 186-187.

nebo byl situací „zaskočen“. Co se týče určení, do jaké míry byla míra schopností případně snížena, není snadné odpovědět, neboť „v psychiatrii neexistuje metoda, která by toto umožňovala.“<sup>62</sup> Pokusy psychiatrů o takové hodnocení však vycházejí z jevů, které se k psychopatologii nevážou, spíše se totiž zabývají mírou zavinění, což znalci nepřísluší. K podstatnému snížení rozpoznávací schopnosti může dojít pouze v důsledku psychopatologických příznaků (bludy, halucinace) nebo významné intelektové nedostatečnosti (mentální retardace, demence). K podstatnému snížení ovládacích schopností zase pouze v důsledku poruch volního jednání v důsledku bludů, halucinací, intoxikace, přičemž úplné vymizení ovládacích schopností musí být podmíněno „chorobným stavem, ve kterém by každý člověk, bez ohledu na své povahové vlastnosti, při identickém souběhu okolností, jednal stejně a dopustil se jednání, které je v rozporu se zájmy chráněnými trestním zákonem.“<sup>63</sup>

Co se týče právě hodnocení ovládací a rozpoznávací schopnosti, bývají tyto nejčastějším rozporem mezi posudky zadanými OČTŘ a posudky zadanými stranou řízení. Vymizení některé z této schopnosti zakládá nepřičetnost a tím také beztrestnost. Proto se snaší na právní úpravu „soukromých“ znaleckých posudků kritika v tom směru, že je zde příležitost ke korupci znalci. „Každá strana soudního sporu, nespokojená s výsledkem znaleckého posudku, má právo zaplatit si tzv. ‚privátní posudek‘...nečekaně pak přijde s posudkem zakládající nepřičetnost...OČTŘ takovou situaci pokládají za standardní a nechávají vypracovat revizní či ústavní znalecké posudky, přičemž neřeší fakt, že jeden z posudků je pravděpodobně nepravdivý. Samozřejmě mohli znalci dojít k opačným závěrům i v dobré víře, ale je chybou to, že náš právní systém takové situace generuje. Změnit se musí zejména výše popsaná aplikovaná justiční praxe, která na zjevně nepravdivé posudky nepoukazuje.“<sup>64</sup>

Radek Ptáček ve své publikaci také zmiňuje, že nejsou standardy pro posuzování těchto schopností, jako je tomu v anglosaských zemích. „V České republice tyto otázky znalci stále posuzují ad hoc, prosti jakýchkoliv závazných postupů metodických či myšlenkových.“ Kritizuje také nedůslednost některých znalci v tom směru, že „snížení nebo vymizení těchto schopností postaví na nálezu prostého afektu či prosté opilosti, které označí za patické.“<sup>65</sup> Označení za patické má význam v tom, že zatímco afekt je duševní stav, který ne nutně vede k vymizení těchto schopností, a nikoli duševní porucha, patický afekt je definován jako „chorobně přehnaná afektivní reakce...doprovázená poruchami vědomí (např. deliriem)...s

---

<sup>62</sup> PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. vydání. Praha: Grada, 2009, s. 16.

<sup>63</sup> BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence* [online]. www.ok.cz, [cit. 20. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.ok.cz/iksp/publikace.html#p2010>.

<sup>64</sup> PTÁČEK, Radek, BARTŮNĚK Petr. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada, 2011, s. 229.

<sup>65</sup> Tamtéž.

*následnou amnézií na vyvrcholení afektu*<sup>66</sup>, což znamená, že v takovém případě byla alespoň jedna ze schopností snížena či úplně vymizelá. Patologická intoxikace se zase vyskytuje po „*vypití takového množství alkoholu, které nezpůsobí opilost u většiny lidí.*“<sup>67</sup> Pokud je tedy za patologicky opilého označena osoba, na které lze pozorovat známky prosté opilosti (při patologické opilosti člověk nejeví klasické známky opilosti-např. snížená schopnost artikulace, ale má poruchy vědomí a chová se většinou agresivně<sup>68</sup>), pravděpodobně se nebude jednat o zcela správný znalecký posudek.

Jak plyne z rozhodnutí Nejvyššího soudu, je však psychiatrický znalecký posudek jen jedním z podkladů pro posouzení příčetnosti a „*musí být hodnocen v souvislosti se všemi ostatními zjištěnými skutečnostmi z tohoto hlediska relevantními.*“<sup>69</sup>

TZ dále v § 123 stanovuje, co se rozumí duševní poruchou. Jedná se o demonstrativní výčet<sup>70</sup> a za duševní poruchu se tedy považuje:

- duševní porucha vyplývající z duševní nemoci
- hluboká porucha vědomí
- mentální retardace
- těžká asociální porucha osobnosti
- jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka

Z uvedeného plyne, že pojem duševní poruchy je širší než pojem duševní nemoci. Z psychiatrického hlediska je duševní poruchou (také: psychickou poruchou) označována zřetelná odchylka od běžné normy, resp. odchylka od stavu zdraví, což je stav úplné duševní a sociální pohody.<sup>71</sup> Avšak jak obsah pojmu duševní zdraví, tak duševní porucha, je proměnlivý, nepřesný, a nepanuje tak o něm obecná shoda.

Příčin vzniku duševní poruchy může být několik. Daly by se rozdělit do dvou kategorií, a to buď na vrozenou specifickou výbavu člověka, nebo na vliv prostředí a

---

<sup>66</sup> KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 6. vydání. Praha: SPN, 1998, s. 559.

<sup>67</sup> *The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders: Diagnostic criteria for research.*

www.who.int, [cit. 20. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.who.int/classifications/icd/en/GRNBOOK.pdf>.

<sup>68</sup> *Poruchy vyvolané požíváním alkoholu* [online]. www.medicabaze.cz, [cit. 26. března 2013]. Dostupné na [http://www.medicabaze.cz/?sec=term\\_detail&termId=267&tname=Poruchy+vyvolan%C3%A9+po%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%ADm+alkoholu](http://www.medicabaze.cz/?sec=term_detail&termId=267&tname=Poruchy+vyvolan%C3%A9+po%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%ADm+alkoholu).

<sup>69</sup> rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. listopadu 1977, sp. zn. 11 Tz 21/78

<sup>70</sup> JELÍNEK: *Trestní zákoník...*, s. 45.

<sup>71</sup> Tamtéž.



životních událostí. Konkrétně se může jednat např. o samotnou duševní nemoc; nemoc, která má poruchu za následek; požití návykových látek<sup>72</sup> atd.

Jak již bylo řečeno, posuzujeme, zda byl pachatel nepřičetný v době spáchání trestného činu. Není tedy podmínkou, že by porucha musela být dlouhotrvající nebo i trvalá<sup>73</sup> (např. mentální retardace ad.), stačí, i když byla krátkodobá a přechodná (např. epileptický záchvat).<sup>74</sup>

### 3.1 Duševní poruchy a jejich vliv na trestnou činnost

Dle Mezinárodní klasifikace nemocí, aktualizované k 1. lednu 2013, se poruchy duševní a poruchy chování člení do následujících oddílů:

- organické duševní poruchy včetně symptomatických
- poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek
- schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy
- afektivní poruchy (poruchy nálady)
- neurotické, stresové a somatoformní poruchy
- syndromy poruch chování, spojené s fyziologickými poruchami a somatickými faktory
- poruchy osobnosti a chování u dospělých
- mentální retardace
- poruchy psychického vývoje
- poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a v dospívání
- neurčená duševní porucha

V následujících odstavcích uvedu duševní poruchy dle MKN-10, u kterých se dá předpokládat, že pacient trpící takovou poruchou má větší předpoklady pro páchaní trestné činnosti. Činím tak proto, že tyto poruchy<sup>75</sup> jsou více svázány s trestním právem než některé jiné. Stále však musí znalec-psychiatr posoudit, zda tato nemoc, resp. duševní porucha, měla za důsledek snížení či úplné vymizení ovládací nebo rozpoznávací schopnosti.

---

<sup>72</sup> § 130 TZ definuje, co je návyková látka, jedná se tedy o: alkohol, omamné látky, psychotropní látky, ostatní látky způsobící nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Termín je široký, ale není nejlépe zvolen, neboť ne všechny látky v definici obsažené jsou návykové. Stačí, že jsou takové látky způsobily ovlivnit psychiku člověka, jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti neb sociální chování. JELÍNEK: *Trestní zákoník...*, s. 163.

<sup>73</sup> Např. vzhledem k tomu, že spáchání trestného činu trvalo kratší dobu než tato porucha.

<sup>74</sup> JELÍNEK: *Trestní zákoník...*, s. 46.

<sup>75</sup> Poruchy - míněno dle MKN-10, nikoli dle § 123 TR.

Co se týče organických duševních poruch včetně symptomatických, označuje tento oddíl skupinu poruch seskupených na základě nemoci a poranění mozku či jiného poškození vedoucího k mozkové dysfunkci. Spadají sem různé typy demencí, delirium a další poruchy způsobené poškozením mozku. Co se týče demencí, pak v případě demence Alzheimerova typu, při které mj. dochází k poruchám paměti a myšlení, výskytu bludů a dezorientaci, se osoba jí trpící může dopouštět méně závažné trestné činnosti, jako např. odcizení předmětu, který je právě po ruce, krádeží v samoobsluze ap. Vzhledem k tomu, že osobnost postupně degraduje, může docházet také k páchání trestných činů pedofilní a exhibicionistické povahy. Čin bývá obvykle primitivně proveden, bez jakékoli snahy zamaskovat jeho páchání.<sup>76</sup> Dalším typem je vaskulární demence, kdy pro účely této práce jsou významné emoční změny - prudké reakce z malicherné příčiny a projevy vztahovačnosti.<sup>77</sup> Vzhledem k tomuto se jí postižená osoba dopouští trestných činů jako je výtržnictví nebo ublížení na zdraví. Dalším typem poruch je delirium, které nemusí být nutně spojeno jen s akutní intoxikací nebo odvykacím stavem, ale může provázet i déletrvajícím nedostatek spánku, naprosté vyčerpání ad. Nejčastěji jsou v něm páchány činy bez zjevného motivu, především násilné, směřující proti věcem i osobám.<sup>78</sup>

V dalším oddílu jsou zařazeny poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí by *„identifikace psychoaktivní substance měla být založena na tolika informačních zdrojích, jak je jen možno. To znamená údaje získané od pacienta, analýza krve nebo jiných tělesných tekutin, charakteristické somatické a psychické příznaky, klinické znaky a chování, a další důkaz, jako drogy v pacientově vlastnictví, nebo zprávy od informovaných třetích osob.“*<sup>79</sup> Tento oddíl zahrnuje řadu poruch, některé vyvolané požitím alkoholu, další vyvolané požitím jiných drog či kombinací obou. V trestním právu využijeme závěry, že zatím nebylo prokázáno, že by byl alkohol spouštěčem agresivity – agresivní projev sám o sobě je důsledkem interakce jedince s okolím. Ani páchání sexuálně motivovaných trestných činů nesouvisí s požitím alkoholu, ale alkohol způsobí spíše ztrátu zábrán, a proto k těmto činům dochází. *„U alkoholiků se deviace mohou vyskytnout v důsledku poruchy mentálních funkcí. Někdy se může stát, že normální jedinec se v opojení ukájí deviantním způsobem. Souvisí to s tím, že v*

---

<sup>76</sup> PAVLOVSKÝ: *Soudní psychiatrie...*, s. 31.

<sup>77</sup> Tamtéž, s. 32.

<sup>78</sup> KUČERA, Petr: *Pachatel trestního činu se změněným duševním stavem* [online]. Is.muni.cz, [cit. 14. dubna 2013]. Dostupné na [http://is.muni.cz/th/53576/pravf\\_r/rigorozni\\_prace.txt](http://is.muni.cz/th/53576/pravf_r/rigorozni_prace.txt).

<sup>79</sup> *Mezinárodní klasifikace nemocí* [online]. www.uzis.cz, 1. ledna 2013 [cit. 19. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>.

tomto stavu stoupá sexuální apetit (při nižších dávkách, při vyšších naopak klesá), ale vhodné objekty se nemusejí vyskytovat v dosahu.<sup>80</sup> Dále je dle Nejvyššího soudu ČR<sup>81</sup> nemožné při prosté opilosti konstatovat vymizení ať schopnosti rozpoznávací, tak ovládací. Nabízí se otázka, jak si má OČTŘ počínat, pokud je však znalcem vymizení některé z těchto schopností stanoveno.

Třetí oddíl zahrnuje schizofrenie, jakožto nejdůležitější členy této skupiny, schizotypální poruchu a poruchy s bludy (také paranoia). Řadí se sem i skupina akutních a přechodných psychotických poruch a schizoafektivní poruchy. Schizofrenické poruchy se vyznačují deformací myšlení a vnímání, afekty jsou nepřiměřené nebo otupělé. Projevují se tak, že člověk jí trpící slyší vlastní myšlenky, má intrapsychické halucinace<sup>82</sup>, slyší hlasy, které o něm hovoří atd. Tyto poruchy mohou být trvalého či epizodického rázu. Důležitým pro diagnostiku schizofrenie je, že vyšetřovanému by neměla být stanovována při zřejmém onemocnění mozku, během stavů intoxikace či odnětí drogy.<sup>83</sup> Schizofrenie má několik forem, přičemž nejčastější formou je paranoidní schizofrenie, při které bývá osoba nepřátelsky zaměřená proti jí předpokládaným pronásledovatelům, což může vést ke spáchání násilného trestného činu. Další formou je hebefrenní schizofrenie, která se vyskytuje v období dospívání a může tak připomínat bouřlivě probíhající pubertu.<sup>84</sup> Projevuje se mj. nezodpovědným a nepřiměřeným chováním a jedinci takto postižení se mohou zapojit např. do nepokojů během sportovních utkání nebo pouličních nepokojů. Dále zde ještě uvedu katatonní schizofrenii, která se na jedinci projevuje jeho zvláštními pohyby, grimasami a neklidem. Osoby s touto poruchou tak mohou páchat nebezpečné impulsivní činy, kterým nepředchází jakékoli varování v podobě afektu nebo přípravné fáze.<sup>85</sup> Bez jakýchkoli zřejmých příznaků se vyvíjí schizofrenia simplex - porucha s pozvolným, ale zato progresivním vývojem podivností v chování, ztrátou vůle a aktivity. Mohou se vyskytovat afekty, při kterých se jedinci takto postižení mohou dopustit majetkové trestné činnosti.<sup>86</sup> Další částí tohoto oddílu je, jak již bylo zmíněno, schizotypální porucha, která je charakterizována výstředním chováním a poruchami myšlení a afektu. Tyto poruchy jsou sice podobné schizofrenním, avšak nedosahují takové hloubky. Vzhledem k tomu, že příznaky jsou podezíravost a někdy halucinace a bludné představy (nikoli však pravé bludy), mohou se

---

<sup>80</sup> KUČERA: *Pachatel...*

<sup>81</sup> Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2000, sp. zn. 9 Tz 216/2000.

<sup>82</sup> Např. si myslí, že je ovládán druhými osobami na dálku, jsou mu odnímány nebo vkládány myšlenky ad.

<sup>83</sup> *Mezinárodní klasifikace nemocí.*

<sup>84</sup> PAVLOVSKÝ: *Soudní psychiatrie...*, s. 57.

<sup>85</sup> DUFEK, Miroslav. *Soudní psychiatrie: pro právníky a lékaře.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1976, s. 57.

<sup>86</sup> Tamtéž, s. 153.

osoby jí trpící dopustit násilných trestných činů. Schizoafektivní poruchy<sup>87</sup>, projevující se ve formě manické a depresivní, mají svůj trestněprávní význam v obou z těchto forem. U manické formy, kde se projevuje zvýšené sebevědomí a podnikavost, může dojít k agresivnímu jednání a z něj plynoucích trestných činů, u depresivní formy, projevující se úzkostnou a sebeobviňující náladou, se osoba může dopustit tzv. rozšířené sebevraždy, kdy „z milosti“ zavraždí např. své děti, aby je uchránila od utrpení, kterému jsou podle jejího názoru vystavovány.<sup>88</sup>

Pod afektivní poruchy zařazujeme několik poruch, za trestněprávně významné lze považovat tři - manickou fázi, bipolární afektivní poruchu (také maniodepresivní psychóza) a depresivní fázi. Pro manickou fázi platí, že musí trvat delší dobu (dle typu fáze zpravidla čtyři dny až alespoň týden) a je při ní pozorována změna nálady „k lepšímu“ - dobrá fyzická i psychická výkonnost, hovornost, zvýšená energie, ale i přehnaná familiárnost, předrážděnost, domýšlivost, roztěkanost, riskantní chování ad.<sup>89</sup> Osoby tímto trpící se mohou dopouštět např. výtržností, napadení veřejného činitele, nebezpečného řízení motorových vozidel, rvaček, ublížení na zdraví ap. U bipolární afektivní poruchy se jedinec může dopouštět dle její zrovna probíhající fáze trestných činů zmíněných v předchozím odstavci u schizoafektivní poruchy, neboť její afektivní fáze se projevují stejně jako u bipolární afektivní poruchy. O depresivní fázi platí vlastně to stejné, co pro depresivní fázi bipolární afektivní poruchy (manická fáze není přítomna).<sup>90</sup>

Do dalšího oddílu spadají neurotické (např. různé fobie), somatoformní (např. trvalé vyžadování lékařského vyšetření, i když opakované nálezy jsou negativní) a stresové poruchy, zejména pak akutní reakce na stres. Její diagnostika může mít význam při posuzování chování jedince na místě dopravní nehody, kdy od tohoto jedince nedošlo např. k poskytnutí pomoci. Projevuje se totiž v reakci na stresovou událost tak, že dochází k dezorientaci, verbální agresivitě, ale zejména beznaděži a nepřiměřené a bezúčelné aktivitě.<sup>91</sup>

Do dalšího oddílu - syndromů poruch chování, spojených s fyziologickými a somatickými faktory, řadíme v současnosti veřejnosti velmi známé poruchy příjmu potravy, jako jsou mentální anorexie a mentální bulimie. Z hlediska trestního práva jsou tyto poruchy významné proto, že u osob jimi trpících se objevuje sklon k lhavosti a kleptomanie. Dále jsou

---

<sup>87</sup> Jedná se o poruchu, u které jsou přítomny jak schizofrenní, tak manické či depresivní symptomy - nutné odlišovat od afektivních poruch.

<sup>88</sup> PAVLOVSKÝ: *Soudní psychiatrie...*, s. 61.

<sup>89</sup> *Mezinárodní klasifikace nemocí.*

<sup>90</sup> KUČERA: *Pachatel...*

<sup>91</sup> Tamtéž.

do tohoto oddílu řazeny i poruchy chování související se šestinedělím, jejichž diagnostika je dle Petra Kučery významná zejména pro posouzení trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou dle § 142 TZ.<sup>92</sup> Je však nutné uvést, že rozhodujícím pro posouzení „rozrušení způsobeného porodem“ je posudek znalce-porodníka. Vzhledem k formulaci těchto duševních poruch dle MKN-10 může dojít ke vzniku poruch souvisejících se šestinedělím do šesti týdnů od porodu, což tedy neznamená, že by musely být nutně spjaty s porodem a nastat tak ihned po něm.

Oddíl poruchy osobnosti a chování u dospělých zahrnuje mnoho stavů, které obvykle přetrvávají a „objevují se jako vyjádření charakteristického životního stylu jedince a způsobu jeho vztahu k sobě a druhým.“<sup>93</sup> Kvůli rozsahu tohoto oddílu se zaměřím čistě na trestněprávní význam jednotlivých poruch, nikoli i na jejich charakteristiku. I když osoba trpící paranoidní poruchou osobnosti obvykle vyvolává konflikty, neboť se domnívá, že je obětí komplotu, nenabývají obvykle tyto konflikty trestněprávního významu.<sup>94</sup> Naopak jedinci trpící schizoidní poruchou osobnosti se mohou dopouštět i chladnokrevných vražd, neboť jsou emočně chladní, preferují samotu a žijí vlastními fantaziemi. Podobně i emočně nestabilní porucha osobnosti a disociální porucha vedou k páchání i násilných trestných činů, neboť při emoční jsou silné tendence k násilí a neschopnosti ovládnout své jednání, u disociální téměř chybí cítění pro druhé.<sup>95</sup> K histrionské poruše osobnosti, protože se vyznačuje simulováním, dramatinizováním a nedostatkem ohledu na druhé, se váže páchání trestných činů, jako jsou křivá výpověď, podvod a výtržnictví. Při všech v tomto odstavci zatím zmíněných poruchách však nelze hovořit o nedostatku ovládací či rozpoznávací schopnosti, tento druh poruch tak nebývá sám o sobě důvodem pro vyslovení nepřičetnosti.<sup>96</sup> Další z poruch - patologické hráčství, sice nemá sama o sobě trestněprávní význam, toho však nabývá s tím, jak hráč získává prostředky pro svou vášeň - dopouští se majetkové trestné činnosti. Podobně i pyromanie a kleptomanie mají trestněprávní podobu při uspokojování potřeb plynoucích z těchto poruch.

Jako o poslední z trestněprávního hlediska se zmíním o mentální retardaci. Při ní dochází k páchání rozmanité trestné činnosti v jejím lehkém a středně těžkém stupni.<sup>97</sup>

---

<sup>92</sup> Tamtéž.

<sup>93</sup> *Mezinárodní klasifikace nemocí.*

<sup>94</sup> PAVLOVSKÝ: *Soudní psychiatrie...*, s. 68.

<sup>95</sup> *Mezinárodní klasifikace nemocí.*

<sup>96</sup> DUFEK: *Soudní psychiatrie*, s. 133.

<sup>97</sup> Lehká mentální retardace (dříve debilita) je klasifikována při rozmezí IQ mezi 50 a 69 body. Osoba s obtížemi zvládá čtení, psaní a jednoduché počty, je egoistická, afektivní a značně sugestibilní. Středně těžká mentální retardace (dříve imbecilita) označuje stav při úrovni IQ

Vzhledem k možným afektům lze předpokládat fyzické útoky, ale i páchaní žhářství či krádeže. U osob s takto sníženým inteligenčním kvocientem se bude jednat i o zvláštní uspokojování sexuálního pudu, není vyloučena pedofilie.

### 3.2 Vyšetřovací metody v psychiatrii

Trestní řád v § 116 stanoví, jak lze vyšetřit duševní stav. Pokud to nelze jinak, může být obviněný:

- pozorován ve zdravotnickém ústavu
- ve zvláštním oddělení nápravného zařízení, je-li ve vazbě<sup>98</sup>.

Zákon dává možnost nařídit takové pozorování ve fázi přípravného řízení soudci na návrh státního zástupce, v ostatních fázích soudu. „*Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek*“ (§ 116 TR).

Základní vyšetřovací metodou je klinické psychiatrické vyšetření. Cílem této metody je získání anamnestických dat vyšetřovaného, tedy souboru informací potřebných k bližší analýze zdravotního stavu pacienta, v našem případě za účelem vypracování znaleckého posudku. Klinické psychiatrické vyšetření probíhá formou rozhovoru s vyšetřovaným. Rozhovor, jehož výsledkem by mělo být úplné psychiatrické vyšetření, má obvykle následující části:

- základní identifikační údaje
- anamnéza
- současná onemocnění
- přítomný psychický stav
- přítomný somatický stav
- psychodynamický rozbor
- diagnóza a diferenciální diagnóza
- terapeutický plán
- souhrn

---

mezi 35 a 49 body. Takové osoby jsou již nevzdělavatelné, mají chudou slovní zásobu. Vyskytují se u nich zlostiné afekty a zvýšená dráždivost, zlomyslnost a mstivost, ale i apatie. Vyšší city se u nich téměř neprojevují. Lze si povšimnout i nápadností v tělesném vzhledu. Zdroj: PAVLOVSKÝ: *Soudní psychiatrie...*, s. 76.

<sup>98</sup> Důvodem pro pozorování ve zdravotnickém ústavu nebo ve zvláštním oddělení nápravného zařízení může být nespolupráce vyšetřovaného se znalcem nebo potřeba podrobnější diagnostiky, typicky pokud je existuje podezření na simulaci duševní poruchy. Zdroj: PTÁČEK, Radek, BARTŮNĚK Petr. *Etika...* s. 237.

Podrobněji rozeberu jen části, u kterých považuji za důležité, aby byly přiblíženy. Obsah části základní identifikační údaje není třeba blíže specifikovat, proto začnu anamnézou.

Anamnéza (z řeckého *anamnesis* - vzpomínání) slouží jako podklad pro stanovení správné diagnózy. Jak z názvu vyplývá, nezaměřuje se jen na současné potíže vyšetřovaného, ale i na vedení dosavadního života. Umě vedený rozhovor je základem pro zjištění případné psychopatologie vyšetřovaného a anamnéza tak je základní částí psychiatrického vyšetření. Dělí se na několik částí. Jednou z nich je osobní anamnéza, která se dále dělí na zkoumání dětství, sexuální anamnézy, sociální anamnézy, užívání návykových látek, somatických onemocnění a zkoumání psychiatrické anamnézy. Vyšetřovaný mluví spíše spontánně a lékař pokládá doplňující otázky. Tato část bývá neúplná, neboť si vyšetřovaný nemusí pamatovat všechna onemocnění atp. Zaznamenává se sem také, pokud vyšetřovaný takové informace má, jeho porod, případné poškození plodu, pobyt v inkubátoru, dále např. i zachovávaní čistoty a předškolní dětství (odchyly mohou značit existenci organické poruchy), průběh školní docházky (např. několikeré opakování třídy signalizuje možnou sníženou intelektovou úroveň; snížená známky z chování zase možný rozvoj disociálních povahových rysů), dosažený stupeň vzdělání, počet zaměstnání (může svědčit pro povahovou nestálost), osobní záliby, kvalita partnerských vztahů, dosavadní trestná činnost a odsouzení. Osobní anamnéza je zakončena údaji o užívání psychoaktivních látek včetně alkoholu a tabáku (tzv. abúzus). Osobní anamnéza umožňuje psychiatrovi zjistit rizikové vlivy, které by mohly dát vzniknout duševní nemoci. Další částí vyšetření bývá rodinná anamnéza, která má za cíl zjistit existenci tzv. psychiatrické zátěže. Pátrá se tedy po výskytu duševních poruch u pokrevních příbuzných (včetně alkoholismu, kriminality a sebevražd). Rozebírá se také výchovné prostředí, které každého osobnostně formuje. Vzorce chování rodiny, které jsou v dětství odpozorované, často vedou k napodobování takových vzorců i ve vlastním životě. Vyšetřovaný také bývá tázán na roli, jakou zaujímá v příbuzenstvu. Subjektivní anamnéza, tedy ta, která je sdělována přímo vyšetřovaným, může být také doplněna objektivní anamnézou, což znamená, že informace doplní někdo, kdo je s vyšetřovaným v častém kontaktu (příbuzní, přátelé, spolužáci, spolupracovníci). S takovou anamnézou však musí vyšetřovaný souhlasit.<sup>99</sup>

Popisem současných onemocnění se má namysli výpověď o vývoji obtíží a příznaků psychických onemocnění od samotného pacienta. Někteří pacienti umí své problémy popsat lépe, u jiných může být potřeba využít strukturovaného rozhovoru. Tato část vyšetření se tedy spíše týká vyšetřovaných, kteří již nějakým onemocněním trpí a vědí o tom. Cílem tohoto

---

<sup>99</sup> OREL, Miroslav. *Psychopatologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2012, s. 47.

rozhovoru je prozkoumání všech složek psychiky, aby bylo vyloučeno či zjištěno, zda se nejedná o nejzávažnější psychopatologii.

Přítomný psychický stav je tedy vlastně shrnutím případných psychopatologických příznaků, které byly zjištěny na základě prozkoumání všech oblastí psychiky (ad popis současných onemocnění), a to nejen na základě rozhovoru, ale také z pozorování chování a vzezření vyšetřovaného. Psychiatr by si tedy měl všimnout nápadností zevnějšku - např. tetování, netradiční styl oblékání, zvláštní účes/obarvení vlasů, ale také případných jizev (možné důsledky sebepoškození) atd; také by měl věnovat pozornost vystupování vyšetřovaného (přistupuje k vyšetření ochotně, reaguje podrážděně, jaký je oční kontakt atd.); neměly by také být opomenuty doprovodné projevy, resp. psychomotorika, jako je třes rukou, tiky, abnormální pohyby, držení těla, chůze, důležitý je i popis mimiky (afektovanost, snížená mimika - tzv. hipomimie), stisk ruky při pozdravu v úvodu ad.; pro zjištění duševní poruchy je také důležité věnovat pozornost tomu, jak pacient formuluje své myšlenky, jak se vyjadřuje, jakým způsobem vnímá okolí, zda např. netrpí bludy či fobiemi, jaká je jeho schopnost soustředit se, jakou má paměť (zkoumáme např. při podezření na Alzheimerovu nemoc).<sup>100</sup>

Přítomný somatický stav je také součástí psychiatrického vyšetření a zahrnuje základní zdravotní údaje o vyšetřovaném (výška, váha, tělesná teplota). Při znaleckém zkoumání může být nutné zkoumat zdravotní stav např. při podezření na závislost na alkoholu (provedení toxikologického vyšetření, jaterních testů, které budou zvýšené, pokud je zde závislost). Neměly by být opomenuty případné známky sebepoškození aj. Mohou být navržena také další vyšetření, jimiž by bylo možné poukázat na duševní poruchu lépe než samotným psychiatrickým vyšetřením, jako např. zobrazovací vyšetření mozku.<sup>101</sup>

V psychodynamickém rozboru psychiatr sestaví charakteristiku osobnosti vyšetřovaného. Odrazí se v něm osobnost vyšetřovaného tak, jak ji vnímal psychiatr na základě vedeného rozhovoru a případných dalších vyšetření. Na základě toho je možné diagnostikovat.

Při diagnostice se vychází z diagnosticko-klasifikačního systému, kterým je Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10), v současnosti revidovaná k 1. lednu 2013. K diagnóze psychiatr dojde na základě zhodnocení všech známých údajů, příznaků (symptomů), jejich seskupení do skupin (syndromů) a

---

<sup>100</sup> Tamtéž, s. 48.

<sup>101</sup> Tamtéž.



případných dalších vyšetření, která byla provedena. Diagnóza tak může být upřesněna až po zhodnocení výsledků dalších vyšetření, popř. po delším sledování vyšetřovaného.<sup>102</sup>

Psychiatrické vyšetření tedy lze rozšířit například o vyšetření sexuologické<sup>103</sup>, psychologické<sup>104</sup> (obvykle bývá vyhotovován psychiatricko-psychologický posudek) ad. - úměrně posuzovanému případu. Znalci z oboru klinické psychologie však nepřísluší, aby posuzoval, zda rozpoznávací či ovládací schopnosti pachatele byly vymizelé (či snížené). Takové posouzení je na znalci-psychiatrovi. Dělicí čarou mezi psychiatrickým a psychologickým posudkem, resp. v tom, co má který znalec posuzovat, jsou otázky - psychiatr odpovídá na otázky z oblasti psychopatologie, zatímco psycholog řeší psychologii pachatele ve sféře interpersonální („vztahy navenek“), rozbor a objasňování motivačních faktorů, zkoumání příčin trestného jednání pachatele, psychologické faktory, které urychlují nebo naopak znemožňují proces resocializace pachatele<sup>105</sup> atp.

### 3.2.1 Pomocné medicínské vyšetřovací metody

Jak jsem již uvedla výše, nepomáhá nám při stanovení duševní poruchy jen čistě psychiatrické vyšetření, ale ke správné diagnostice přispívají také další obory. Mnoho psychopatologických symptomů může být součástí jiných onemocnění a stavů (nádor na mozku, intoxikace ad.). Je tedy možné využít nejen klinická, ale i laboratorní či instrumentální vyšetření (resp. zobrazovací vyšetřovací metody). Odborníky je prokazováno, že „s rostoucí dosažitelností nejrůznějších vyšetřovacích metod, v současné době užívaných, má řada poruch nezpochybnitelné biologické koreláty,“<sup>106</sup> což znamená, že existují určité biologické ukazatele, které jsou pro kriminální chování typické. V současnosti se nacházíme právě v období zobecňování výsledků různých vědních oborů pro takové chování charakteristických.<sup>107</sup>

---

<sup>102</sup> Tamtéž.

<sup>103</sup> Znalec z oboru sexuologie je přibírán při posuzování trestných činů spáchaných sexuálními devianty, např. u vražd, znásilnění, pohlavního zneužívání ad. Zdroj: ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. 1. vydání. Praha: Grada, 2012, s. 160.

<sup>104</sup> Psycholog se zapojuje společně s psychiatrem do diagnostického procesu a přispívá ke stanovení přesnější diagnózy. Psychologické vyšetření se odvíjí od toho, jaké konkrétní otázky má zodpovědět. Na základě předchozího vyšetření může být stanoveno podezření na duševní poruchu, podle toho, o jakou poruchu by se mělo jednat, volí psycholog postupy (zejm. psychodiagnostické testy ap.); podezření na duševní poruchu však stanoveno být nemusí a psycholog např. jen po odborné stránce doplňuje, jakými povahovými rysy se vyšetřovaný vyznačuje, jaké chování je mu vlastní atp. Zdroj: OREL: *Psychopatologie*, s. 49.

<sup>105</sup> Na posouzení resocializace závisí možnost uložení výjimečného trestu!

<sup>106</sup> FIŠER, Slavomír, PTÁČEK, Radek, ŽUKOV, Ilja. *Otázky biologické podmíněnosti kriminálního chování* [online]. www.mvcr.cz, únor 2009 [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/otazky-biologicke-podminenosti-kriminalniho-chovani.aspx>.

<sup>107</sup> Podrobněji se k problematice souvztáznosti nejen biologických ukazatelů a kriminálního chování vyjadřují Žukov, Fišer, Ptáček – Tamtéž.

Laboratorní vyšetření přispívá ke stanovení, zpřesnění či vyloučení diagnostické rozvahy. Provádí se zejména vyšetření krevních parametrů - krevní obraz, jaterní testy, může se zadat také vyšetření moči - stanovení pH, detekce glukózy, bílkovin ad. Speciálními laboratorními vyšetřeními jsou např. vyšetření hladiny hormonů, hladiny léků v krevní plazmě nebo i vyšetření hladiny návykových látek<sup>108</sup>. Dále do této skupiny řadíme i vyšetření mozkomíšního moku, pokud je zde podezření na zánětlivé změny mozku.<sup>109</sup> Samozřejmě je možno využít mnoha dalších laboratorních vyšetření.

Instrumentální vyšetření probíhá na základě zobrazovacích vyšetřovacích metod, které dále dělíme na strukturální a funkční vyšetřovací metody. Zobrazovací vyšetřovací metody poskytují psychiatrům informace o stavbě a funkci mozku vyšetřovaného a jsou neustále modernizovány. Většina výstupů z takových vyšetření je zpracována pomocí počítačů v digitální podobě. Podle toho, co a jak je těmito metodami zachycováno, je můžeme, jak již bylo zmíněno, rozdělit na metody strukturální a funkční. První „zobrazují stavbu mozku a jeho jednotlivých částí, jejich vzájemné poměry a také patologická ložiska nebo změny mozkové tkáně“<sup>110</sup> (anatomické poměry mozku), druhé „zobrazují aktivitu mozkové tkáně, prokrvení nebo okysličení mozkové tkáně, metabolismus glukózy, ale i obsazení receptorů, aktivitu řady enzymů, množství určitých látek v mozku, aktivitu neurotransmiterů“<sup>111</sup> (funkční poměry mozku). Mezi zobrazovací vyšetřovací metody tedy řadíme počítačovou tomografii (CT), magnetickou rezonanci, rentgenové vyšetření, které je však v zobrazení limitované, neboť zobrazí "jen" kostní struktury, popř. kontrastní naplnění cév, dále například elektroencefalografické vyšetření (EEG) může zachytit „abnormality elektrických potenciálů, které vznikají v centrální nervové soustavě při epilepsii, u mozkových nádorů, demencí, póůrazových změn, při kvalitativních změnách vědomí a dalších organických poruch“<sup>112</sup> a vyšetření pomocí radioizotopů SPECT<sup>113</sup> a PET<sup>114</sup>.

---

<sup>108</sup> Opiáty, amfetamin a kokain je možno prokázat zhruba dva až tři dny po užití, benzodiazepiny (látky, které jsou využívány na léčbu mj. panických poruch, nespavosti, křečí, odvykání alkoholu, úzkosti ad., avšak běžně se užívající také jako drogy, často i v kombinaci s jinými drogami) za 14 dní po požití. Zdroj: OREL: *Psychopatologie*, s. 51.

<sup>109</sup> PAVLOVSKÝ: *Soudní psychiatrie...*, s. 39.

<sup>110</sup> OREL: *Psychopatologie*, s. 51.

<sup>111</sup> Tamtéž.

<sup>112</sup> PAVLOVSKÝ: *Soudní psychiatrie*, s. 38-39.

<sup>113</sup> SPECT je diagnostická zobrazovací metoda používaná v nukleární medicíně. Využívá scintilačních kamer (detekují záření a přenáší je na obrazovku) k rekonstrukci obrazu rozložení radiofarmaka v těle pacienta.

<sup>114</sup> Principem metody je lokalizace místa vzniku fotonů  $\gamma$ , které v těle vznikají při anihilaci (setkání částice s antičásticí) pozitronů (antičástice elektronů) uvolněných podanou radioaktivní látkou (radiofarmakem) a elektronů. Detekce uvolněných fotonů je uspořádána tak, že je možná trojrozměrná rekonstrukce aktivity radiofarmaka v těle. PET tedy nezobrazuje ani tak anatomickou strukturu, jako spíše ochotu konkrétní tkáně vylučovat příslušné radiofarmakum.

## Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala znaleckým dokazováním v trestním právu. Již předem jsem si stanovila, že se chci blíže věnovat znaleckým posudkům z oboru psychiatrie, proto jsou jisté pasáže této práce věnovány blíže této oblasti.

Práci jsem rozdělila na tři základní části - samotné dokazování, kde jsem vyložila zásady důkazního práva a základní pojmy, které se k dokazování váží, jako jsou důkaz, předmět důkazu, důkazní prostředek, předmět dokazování, pramen důkazů a subjekt dokazování. S těmito zásadami i pojmy se setkáváme také v rámci dokazování znaleckého, proto jsem je v práci uvedla.

Druhou část jsem zaměřila na samotné znalecké dokazování a věnovala jsem se v ní zejména tomu, co bylo specifikováno v rámci zadání diplomové práce. Nejprve jsem přehledově uvedla právní úpravu, neboť jednotlivá ustanovení byla většinou přiblížena v dalším textu práce. Dále jsem se v této části věnovala osobě znalce - kdo vlastně znalec je, jaké postavení zaujímá v rámci trestního řízení, jeho přibírání k řízení a samotnému výslechu znalce. Nastínila jsem i kritiku, která se ke znalcům, v tomto případě ke znalcům z oboru psychiatrie, váže. V podkapitole jsem rozebrala dělení znalců a znalecké ústavy, přičemž ke znaleckým ústavům se váže kritika týkající se jejich počtu a téměř žádné kontroly jejich činnosti, resp. odbornosti. Třetí kapitolu této části jsem věnovala znaleckým posudkům, kde jsem uvedla jednu z jeho mnoha definic a také případy, kdy je vyžadováno, aby byl znalecký posudek vypracován. Na závěr této kapitoly jsem opět uvedla kritiku, jež se váže k tomu, že namísto soudního procesu zde vzniká „znalecký proces“, protože je vyhotovování znaleckých posudků často nadužíváno. Podkapitoly pak byly zaměřeny na strukturu posudku - nejprve obecně, následně konkrétně psychiatrického, dále na hodnocení a vady znaleckého posudku, neboť se nabízí otázka, zda je možno, popř. v jakém rozsahu, znalecký posudek přezkoumat, když právě od posouzení odbornosti jsou zde znalci a nikoli OČTŘ. Poslední podkapitolu této části jsem věnovala dalším odborníkům v trestním řízení, kteří mohou být OČTŘ využiti k zodpovězení odborných otázek a vzájemně jsem je srovnala.

Třetí, a také závěrečnou, částí práce jsou již samotné posudky z oboru psychiatrie. Protože jsem se však během psaní práce snažila již k některým obecným otázkám zařadit také mnou zvolené zaměření na obor psychiatrie, uvedla jsem ve třetí části práce problematiku, kterou nebylo možno zařadit do předchozího textu práce. Nejdříve jsem vymezila, co je to duševní porucha dle TZ a co je přičetnost, neboť právě psychiatrické posudky mohou být klíčové pro její posouzení. V první kapitole jsem uvedla duševní poruchy mající obvykle vliv

na páchání trestné činnosti. Pokud psychiatr některou z duševních poruch na základě vyšetřovacích metod (zmíněné ve druhé kapitole) diagnostikuje, je pravděpodobné, že na základě takové poruchy mohlo dojít alespoň k snížení ovládací či rozpoznávací schopnosti. Neopomenula jsem ani pomocné vyšetřovací metody, které jdou v současnosti, zejména s rozvojem moderních přístrojů a postupů, do popředí.

V práci jsem využila zejména pro obecnou část právní předpisy jako trestní řád, zákon o znalcích a tlumočnících a prováděcí vyhlášku k tomuto zákonu. Nápomocná byla také učebnice Trestního práva procesního od J. Jelínka, a to zejména při poskytování definic a srovnávání odborného vyjádření a znaleckého posudku. Překvapivě málo zdrojů však bylo k psychiatrickým posudkům. Z několika málo knih věnujících se soudní psychiatrii se dalo použít minimum, neboť se zaměřovaly na projevy duševních poruch a nikoli příliš na praktickou stránku, tedy např. jak probíhají psychiatrická vyšetření, jakým způsobem se posuzuje rozpoznávací a ovládací schopnost atp. Daly by se snad jen vyzdvihnout knihy P. Pavlovského, který se u jednotlivých duševních poruch snažil uvést i příklady z praxe (např. jak se trestný čin stal a jaká porucha pak byla diagnostikována), avšak stále i zde vidím jako zcela nedostačující rozbor psychiatrického vyšetření a další výše zmíněné. Z toho důvodu jsem zařadila také internetové zdroje, které uvádím v soupisu literatury. Na druhou stranu velmi oceňuji aplikaci Google Books, která velmi napomáhá při výběru literatury.

Téma diplomové práce jsem se snažila zaměřit mimo obecné seznámení se znaleckým dokazováním právě na již několikrát zmíněnou psychiatrickou oblast, aby bylo téma jistým způsobem inovované a mohlo tak případně přispět k dalšímu zkoumání znaleckých posudků z oboru psychiatrie.

## Seznam použitých zdrojů

### Prameny

*Evidence znalců a tlumočnicků* [online]. Datalot.justice.cz, [cit. 20. června 2013]. Dostupné na [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm&Seq=1](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm&Seq=1).

*Mezinárodní klasifikace nemocí* [online]. www.uzis.cz, 1. ledna 2013 [cit. 19. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>.

*Projekty* [online]. ztohoven.com, [cit. 11. dubna 2013]. Dostupné na [http://www.ztohoven.com/?page\\_id=122](http://www.ztohoven.com/?page_id=122).

*Seznam ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost* [online]. Datalot.justice.cz, [cit. 25. května 2013]. Dostupné na [http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/\\$\\$\\$Search?OpenForm&Seq=10](http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/$$$Search?OpenForm&Seq=10).

*The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders: Diagnostic criteria for research*. www.who.int, [cit. 20. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.who.int/classifications/icd/en/GRNBOOK.pdf>.

### Právní předpisy

zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

### Judikatura

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 1928, sp. zn. Zm 28 II 383/27

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. března 1966, sp. zn. 4 Tz 15/66

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. listopadu 1977, sp. zn. 11 Tz 21/78

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2000, sp. zn. 9 Tz 216/2000.

nález Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2007, sp. zn. III ÚS 299/06.

## Literatura

BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence* [online]. www.ok.cz, [cit. 20. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.ok.cz/iksp/publikace.html#p2010>.

BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Úvod do soudního znaleství*. 1. vydání. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. 220 s.

DUFEK, Miroslav. *Soudní psychiatrie: pro právníky a lékaře*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1976. 269 s.

ETRYCH, Richard. *Znalci pod drobnohledem aneb co přináší novela zákona o znalcích a tlumočnících* [online]. www.epravo.cz, 5. září 2011 [cit. 14. dubna 2013]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/znalci-pod-drobnohledem-aneb-co-prinasi-novela-zakona-o-znalcich-a-tlumocnicich-76836.html>.

FIŠER, Slavomír, PTÁČEK, Radek, ŽUKOV, Ilja. *Otázky biologické podmíněnosti kriminálního chování* [online]. www.mvcr.cz, únor 2009 [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/otazky-biologicke-podminenosti-kriminalniho-chovani.aspx>.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, 895 s.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 1. 2010*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 784 s.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s.

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 6. vydání. Praha: SPN, 1998. 862 s.

KUČERA, Petr. *Pachatel trestního činu se změněným duševním stavem* [online]. Is.muni.cz, [cit. 14. dubna 2013]. Dostupné na [http://is.muni.cz/th/53576/pravf\\_r/rigorozni\\_prace.txt](http://is.muni.cz/th/53576/pravf_r/rigorozni_prace.txt).

MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. 667 s.

MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku* [online]. www.mvcr.cz, březen 2010 [cit. 25. května 2013]. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>.

OREL, Miroslav. *Psychopatologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2012. 264 s.

PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2001. 180 s.

PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. vydání. Praha: Grada, 2009. 226 s.

*Poruchy vyvolané požíváním alkoholu* [online]. www.medicabaze.cz, [cit. 26. března 2013]. Dostupné na

[http://www.medicabaze.cz/?sec=term\\_detail&termId=267&tname=Poruchy+vyvolan%C3%A9+po%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%ADm+alkoholu](http://www.medicabaze.cz/?sec=term_detail&termId=267&tname=Poruchy+vyvolan%C3%A9+po%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%ADm+alkoholu).

*Problémy v činnosti soudních znalců v oboru zdravotnictví*. Llp.cz., červenec 2008 [cit. 24. května 2013]. Dostupné na <http://llp.cz/publikace/problemy-v-cinnosti-soudnich-znalcu/>.

PTÁČEK, Radek, BARTŮNĚK Petr. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada, 2011. 528 s.

SAMKOVÁ, Klára. *Lesk a bída soudních znalců duší* [online]. Blog.aktualne.centrum.cz, 20. prosince 2008 [cit. 24. května 2013]. Dostupné na <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/klara-samkova-vesela-.php?itemid=5408>.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář – 1. díl*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2002. 1205 s.

ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. 1. vydání. Praha: Grada, 2012. 437 s.

TICHÝ, Jaroslav: *K některým otázkám činnosti konzultanta v trestním řízení* [online]. www.sagit.cz, [cit. 20. června 2013]. Dostupné na <http://www.sagit.cz/pages/prehrub.asp?cd=310&typ=c>.

VUČKA, Jan. *Znalecký posudek – dobrý sluha, ale zlý pán* [online]. Jinepravo.blogspot.cz, 11. září 2011 [cit. 25. května 2013]. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.cz/2011/09/znalecky-posudek-dobry-sluha-ale-zly.html>.

## **Abstrakt**

Diplomová práce je zaměřena na problematiku znaleckého dokazování, s důrazem na posudky z oblasti psychiatrie. Nejprve jsou vymezeny základní pojmy důkazního práva, pro lepší orientaci v textu, a také základní zásady dokazování. Část práce je věnována postavení znalce v trestním řízení a jeho vymezení vůči ostatním odborníkům, které je možné také v řízení využít (konzultanta, zpracovatele odborného vyjádření). Zvláštní pozornost je věnována možnosti přezkumu znaleckého posudku a jeho struktúře. Kromě toho, že je přiblížena struktúra znaleckých posudků obecně, je uveden i obsah znaleckých posudků z oboru psychiatrie. Poslední část práce je zaměřena čistě psychiatrickým směrem, konkrétně na vyšetřovací metody a také na duševní poruchy, které mohou vést k páchání trestné činnosti.

## **Abstract**

The diploma thesis is focused on expert evidence, with an emphasis on psychiatric expertise. First, basic concepts of law of evidence are defined for a better orientation in the text, as well as basic principles of evidence. Part of the thesis is devoted to an expert in criminal procedure and its definator to other professionals who can be also used in the criminal procedure (consultant, processor of expert opinion). Special attention is given to the review of expert opinion and its structure. Except of the zoomed structure of expert opinions in general, the content of expert opinions in the field of psychiatry is also included. The last part is focused purely on psychiatric field, specifically on testing methods and also on mental disorders that can lead to criminal activities.



## **Seznam klíčových slov**

znalecké dokazování, konzultant, zpracovatel odborného vyjádření, psychiatrické vyšetřovací metody, duševní poruchy, struktura znaleckého posudku, hodnocení znaleckého posudku

## **List of key words**

expert evidence, consultant, processor of expert opinion, psychiatric testing methods, mental disorders, structure of expert opinion, review of expert opinion